

Een dak boven
je hoofd is een recht

CAMPAGNEDOSSIËR 2026

samen tegen armoede

**Een dak boven
je hoofd is een recht**

CAMPAGNEDOSSIËR 2026

Inhoud

01	Inleiding	6
02	Dakloosheid is een schending van mensenrechten	7
03	Dak- en thuisloosheid in Vlaanderen en Brussel	8
3.1.	Wat is het?	8
3.2.	Tellingen & de cijfers	8
3.2.1.	Hoe gebeuren de tellingen?	8
3.2.2.	De cijfers voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	10
3.2.3.	De cijfers in Vlaanderen	10
3.3.	Niet alleen een grootstedelijk probleem	12
3.4.	Profielen	13
3.4.1.	Jongvolwassenen	13
3.4.2.	Kinderen en gezinnen	16
3.4.3.	Ouderen	17
3.4.4.	Mensen die bij vrienden of familie verblijven	18
3.4.5.	Mensen die een instelling verlaten	18
3.4.6.	EU-migranten	19
3.4.7.	Mensen zonder wettig verblijf	20
04	Impact van dakloosheid op mensen	21
4.1.	Het leven op straat	21
4.2.	Gezondheid	21
4.3.	Eenzaamheid	22
05	Hoe kijkt de maatschappij naar dakloosheid?	24
5.1.	Menselijke afstand	24
5.2.	Individueel schuldmodel	24
5.3.	Criminalisering van dakloosheid	25
06	Oorzaken van dak- en thuisloosheid	27
6.1.	Structurele oorzaken	28
6.1.1.	Wooncrisis	28
6.1.2.	Ongelijkheid	31
6.2.	Institutionele oorzaken	32
6.2.1.	Verstrenge toegang tot de sociale huisvesting	32
6.2.2.	Toegang tot de sociale zekerheid	32
6.2.3.	Toegang tot opvang en oriëntatie	34
6.2.4.	Toegang tot hulp- en dienstverlening	35
6.3.	Persoonlijke factoren	36

07	Beleidscontext: aanpak van dakloosheid	37
7.1.	Dakloosheid als welzijnsproblematiek	37
7.1.1.	Opvang	38
7.1.2.	Housing First	39
7.1.3.	Woongerichte oplossingen	40
7.2.	Wie is verantwoordelijk?	42
7.2.1.	Vlaams Actieplan Dak- en Thuisloosheid	42
7.2.2.	Masterplan voor het uitbannen van thuisloosheid in het Brussels Gewest	42
7.2.3.	Interfederaal samenwerkingsakkoord	44
08	Ambitie: maak een einde aan dak- en thuisloosheid, vanaf NU!	45
8.1.	Voorkomen is beter dan genezen	45
8.1.1.	Inkomenszekerheid garanderen	46
8.2.2.	Sociaal rechtvaardig woonbeleid	46
8.2.3.	Snel ingrijpen bij woonproblemen	46
8.2.	Woongerichte oplossingen	47
8.2.1.	Geef mensen zo snel mogelijk opnieuw een woning	47
8.2.2.	Zorgen voor verschillende woonvormen	47
8.2.3.	Ook voor mensen zonder verblijfsrecht is een stabiele woonplek nodig	48
8.3.	Menselijke opvang als tijdelijk vangnet	48
8.3.1.	Zorg ervoor dat mensen altijd ergens terecht kunnen	49
8.3.2.	Maak van opvang een brug naar wonen	49
8.3.4.	Geef kinderen en jongeren extra bescherming	49
8.4.	Lokaal Actieplan 100% woonrecht	50
	Bibliografie	53
	Bijlage	54

Dit dossier kwam tot stand na veel luister- en leeswerk. We brachten een 20-tal organisaties bij elkaar die hun signalen, bezorgdheden en oplossingen met ons deelden. We gingen in gesprek met SAM vzw en het Interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding en Sociale Uitsluiting en het Regio-Overleg Thuislozenzorg Brussel (ROTB).

Ter voorbereiding van onze campagne vonden we 15 mensen met ervaring in dak- en thuisloosheid bereid om met ons over hun situatie te praten. Via diepte-interviews en een groepsgesprek kwamen we meer te weten over de sleutelmomenten die maakten dat mensen dakloos werden. We leerden meer over de impact van leven in extreme woononzekerheid. De geïnterviewden deelden ook hun boodschap voor het grote publieke en beleidsmakers. De gesprekken legden onrechtvaardigheden bloot, waar geen mens onberoerd bij kan blijven. We zijn dan ook enorm dankbaar dat mensen hun verhaal met ons hebben willen delen, dat ze mensen die ze nog maar pas kenden in vertrouwen hebben willen nemen. Dat vergt een enorme moed en het toont ook vooral de wil van de betrokkenen om een einde te maken aan deze onrechtvaardigheden. En dan niet eens in de eerste plaats voor henzelf, maar wel voor eenieder die momenteel dak- of thuisloos is.

„Ik ben dankbaar dat ik mijn verhaal mocht doen. Als het iemand helpt begrijpen wat dakloosheid of armoede echt betekent, dan is dat al veel waard.”
- Aiden

De moed die deze mensen hebben, moet ons inspireren om in actie te schieten. Wanneer mensen wiens rechten jarenlang en soms nu nog geschonden worden, hun verhaal met ons delen, in de hoop dat beterschap mogelijk is, dan mogen we die oproep niet naast ons neerleggen. Dan moeten we actie ondernemen, dan moeten we verandering eisen.

We hopen dat met dit dossier we jullie als lezers kunnen meenemen in een verhaal van verontwaardiging, maar ook vooral in een verhaal van hoop. Want we kunnen dak- en thuisloosheid voorkomen en oplossen. We kunnen dat en we moeten dat. Als beleidsmaker in de eerste plaats uiteraard, maar ook actieve burgers kunnen het verschil maken. En daar kunnen we vandaag al mee beginnen!

Leeswijzer

Dit dossier gaat over alle vormen van dak- en thuisloosheid, echter voor de leesbaarheid van de tekst schrijven we soms enkel dakloosheid of mensen die dakloos zijn, toch gaat het daarbij steeds om de brede omschrijving van dak- en thuisloosheid. Als we een specifieke categorie bedoelen, bijvoorbeeld mensen die zich in de openbare ruimte bevinden zullen we dat expliciet benoemen.

Campagnepartner Welzijnsschakel

Welzijnsschakels vzw verenigt en ondersteunt 188 vrijwilligersgroepen waar mensen met en zonder armoede ervaring in de eigen gemeente strijden tegen uitsluiting door armoede en/of discriminatie. Zo bereiken we meer dan 30.000 mensen in een armoedesituatie.

Armoede is een complexe situatie die verschillende mensenrechten schendt! Dus armoedesituaties bestrijden vraagt de inzet van verschillende betrokkenen op verschillende domeinen. Welzijnsschakelgroepen zitten zich reeds dagelijks in om mensenrechten te realiseren voor iedereen. En ook zij weten: Samen Sterkt! Dus samen met hen roepen we alle overheden, middenveldorganisaties, buurten en vrijwilligers op om mee te strijden. Want armoede bestrijden doe je samen! Daarom steunt Welzijnsschakels vzw de campagne van Welzijnszorg.

Dakloosheid is een schending van mensenrechten

Handvest van de Europese Grondrechten

Artikel 1 Menselijke waardigheid

De menselijke waardigheid is onschendbaar. Zij moet worden geëerbiedigd en beschermd.

Artikel 23 van de grondwet

Art. 23.

Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen.

Die rechten omvatten inzonderheid :

- 1° het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen;
- 2° het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand;
- 3° het recht op een behoorlijke huisvesting;**
- 4° het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu;
- 5° het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing;
- 6° het recht op gezinsbijslagen.

Vlaams codex wonen

Art 1.5.

Iedereen heeft recht op menswaardig wonen. Daartoe moet de beschikking over een aangepaste woning, van goede kwaliteit, in een behoorlijke woonomgeving, tegen een betaalbare prijs en met woonzekerheid worden bevorderd.

Dak- en thuisloosheid is een grove schending van het recht op wonen, zoals beschreven in de Belgische Grondwet (art. 23). Maar dakloosheid is niet alleen een schending van het recht op wonen. Het is een schending van de menselijke waardigheid.

Volgens de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties *“ondermijnt dakloosheid in hoge mate de waardigheid en het recht op leven en brengt het de sociale integratie in gevaar. Het vormt een schending van het recht op huisvesting en schendt naast het recht op leven verschillende andere mensenrechten, waaronder het recht op non-discriminatie, het recht op gezondheid, het recht op water en sanitaire voorzieningen en het recht op persoonlijke veiligheid, evenals het recht om niet te worden onderworpen aan wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen”* (Human Rights Council, 2019).

Het niet beschikken over een geschikte woning treft mensen dus in alles wat we als samenleving hebben vastgelegd als absoluut noodzakelijke grondrechten. Zonder vaste verblijfplaats hebben mensen bovendien slechts beperkt toegang tot hun andere rechten, zoals het recht op sociale zekerheid en gezondheidszorg. Een gebrekkige toegang tot justitie zorgt er bovendien voor dat zij hun rechten ook niet kunnen laten gelden (LUCAS, 2025).

Vanuit een mensenrechtenperspectief is het dan ook onbegrijpelijk dat dakloosheid in onze samenleving wordt aanvaard. Gezien de ernst van de rechtenschendingen zou je verwachten dat het veel hoger op de politieke agenda staat. We zien echter dat de verontwaardiging beperkt blijft, zowel bij de media en beleidsmakers als bij de bevolking in haar geheel. Het is gissen naar de exacte reden voor deze beperkte aandacht. We vermoeden dat het om een combinatie van factoren gaat. Enerzijds krijgen mensen die dakloos zijn te maken met veel vooroordelen, waardoor hun situatie wordt voorgesteld als hun eigen fout. Anderzijds wordt dakloosheid voorgesteld als een probleem dat moeilijk te voorkomen en op te lossen is, waardoor er uiteindelijk niet veel verandert op het terrein.

Dak- en thuisloosheid in Vlaanderen en Brussel

3.1. Wat is het?

Er bestaat niet één definitie van dak- en thuisloosheid. Men vertrekt meestal van het meest opvallende kenmerk: het gebrek aan huisvesting. Dat gebrek aan huisvesting wordt bovendien ruim gedefinieerd. Het gaat ook om het ontbreken van een adres, een sociaal netwerk en een effectieve toegang tot rechten. Hoewel definities altijd vertrekken van het gebrek aan huisvesting, nemen ze ook de sociale uitsluiting die ermee gepaard gaat mee (Vandewiele & Halflants, 2025).

„In het tuinhuis bij die vriend ben ik wel een week of twee gebleven, zonder dat die ouders dat wisten. Die papa kwam soms zijn fiets halen en dan bleef ik doodstil liggen. We hadden dat voorbereid, ik lag dan onder een tafeldoek.”
– Guus, jonge twintiger

Ook in de Vlaamse en Brusselse wetgeving wordt dak- en thuisloosheid op verschillende manieren gedefinieerd. Wanneer je een probleem in kaart wilt brengen, evoluties wilt monitoren en wilt vergelijken met andere landen, is er echter een gemeenschappelijk afsprakenkader nodig. Daarom stelde de European Federation of National Organisations Working with the Homeless (FEANTSA) in 2005 een typologie op, genaamd ETHOS (European Typology of Homelessness and Housing Exclusion).

De typologie brengt verschillende situaties in kaart op basis van vier hoofdcategorieën.

1. Dakloosheid betreft personen die op straat slapen;
2. Thuisloosheid betreft personen die slechts tijdelijk een dak boven hun hoofd hebben, in instellingen of opvangcentra;
3. Instabiele huisvesting betreft personen die het risico lopen op ernstige uitsluiting als gevolg van preciaire huurcontracten, uithuiszettingen of huiselijk geweld;
4. Ontoereikende huisvesting betreft personen die bijvoorbeeld in caravans, in een kraakpand, in een ongeschikte woning of in ernstig overbevolkte omstandigheden wonen.

Deze typologie werd vereenvoudigd tot ETHOS Light, waarin zes verschillende categorieën worden onderscheiden. Het onderzoeksteam dat de dak- en thuislozentellingen in Vlaanderen coördineert, voegde een zevende categorie toe, namelijk personen die met een dreigende uithuiszetting worden geconfronteerd. Het is immers belangrijk om dakloosheid te voorkomen, en mensen die uit hun woning dreigen te worden gezet, lopen een zeer groot risico om dakloos te worden. De grote verdienste van ETHOS en ETHOS Light is niet alleen dat het mogelijk wordt om dak- en thuisloosheid beter in kaart te brengen. Het brengt ook de veelheid aan mogelijke situaties waarin mensen met een onzekere woonsituatie zich bevinden aan het licht (Vandewiele & Halflants, 2025). Mensen wisselen vaak verschillende vormen van dak- en thuisloosheid af. Zo verblijven ze dan weer bij vrienden, zoeken ze hun toevlucht in een kraakpand of garage, of maken ze, als ze op straat verblijven gebruik van de opvang (Schrooten, 2022).

3.2. Tellingen & de cijfers

Om een probleem te kunnen aanpakken, moeten we er meer over weten. Je moet weten hoeveel mensen getroffen worden door dak- en thuisloosheid, welk profiel ze hebben, in welke woonsituatie ze zich bevinden en welke evoluties we kunnen opmerken. Ook al is dak- en thuisloosheid geen recent probleem, het in kaart brengen is wel een zeer recente evolutie.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest begon ermee in 2008. In Vlaanderen werd een nul-meting gedaan in 2014, vanaf 2020 gebeuren er elk jaar tellingen op verschillende plaatsen in Vlaanderen.

3.3. Hoe gebeuren de tellingen?

Op dit moment gebeuren alle tellingen in België volgens de ETHOS Light typologie. Daarin worden 7 categorieën beschreven.

ETHOS Light Typologie

7 ETHOS LIGHT-CATEGORIEËN	LEEFSITUATIE
Personen die in de openbare ruimte leven	Mensen die in de openbare ruimte slapen, zoals, stations, metrostations, parkings of buitenruimtes zoals op straat of in parken
Personen in een noodopvang	Mensen die tijdelijk terecht kunnen in een noodopvang, zoals een nachtopvang of winteropvang
Personen in een opvangtehuis	Mensen die verblijven in een opvangcentrum, zoals een transithuisvesting, onthaaltehuizen of sociale voorzieningen in hotels
Personen die een instelling verlaten	Mensen die een instellingen (bv. ziekenhuis, gevangenis, jeugdhulp,...) verlaten en geen geschikte huisvesting hebben.
Personen die in niet-conventionele huisvesting wonen	Mensen die wonen in niet-vergunde of tijdelijke woonvormen, zoals kraakpanden, panden zonder fundamentele voorzieningen of woonwagens.
Personen tijdelijk ondergebracht bij familieleden of vrienden	Mensen die tijdelijk bij familie of vrienden verblijven omdat ze zelf geen woning hebben.
Met uithuiszetting bedreigde personen	Mensen die hun nog woning hebben, maar een uitzettingsbevel hebben gekregen of binnen korte tijd hun woning dreigen te verliezen.

Hoe past de Brusselse telling deze categorieën toe?

De Brusselse dak- en thuislozenstelling is afgestemd op de specifieke situatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De telling is gebaseerd op een brede samenwerking tussen verschillende organisaties, zoals hulp- en zorgdiensten, ziekenhuizen, het OCMW, de lokale politie, het openbaar vervoer en preventiediensten. Deze partners zijn betrokken tijdens alle fasen van het proces: van de voorbereiding van de nachtelijke telling en de gegevensverzameling tot de analyse van de resultaten.

De Brusselse telling bestaat uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel is de telling van personen in de openbare ruimte. Op de afgesproken tel-dag wordt 's nachts een telling uitgevoerd. Een team van vrijwilligers en professionals trekt door verschillende afgebakende zones in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om personen op straat te tellen.

Het tweede onderdeel is de gecodeerde gegevensverzameling door voorzieningen. Opvang- en woonvoorzieningen bezorgen gegevens over de bezetting van hun plaatsen en over de personen die zij begeleiden. Verschillende organisaties nemen hieraan deel, waaronder sociale diensten, noodopvangcentra, woonbegeleidingsdiensten, gemeentelijke preventiediensten, zorginstellingen en gevangenissen. Ook niet-erkende opvangvoorzieningen, onderhandelende bewoningen, kraakpanden en beschermingscentra voor verzoekers om internationale bescherming die nauw contact hebben met deze doelgroep leveren gegevens aan.

Het derde onderdeel bestaat uit een vragenlijst. Voor elke persoon die voldoet aan de ETHOS Light-criteria en een band heeft met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt een vragenlijst ingevuld. Deze verzamelt bijkomende informatie over het traject van de betrokken persoon. Ook gegevens over begeleide kinderen worden opgenomen in de vragenlijsten van de ouders.

Hoewel deze aanpak een breed beeld oplevert, zijn er ook enkele beperkingen. Zo blijft het voor OCMW's moeilijk om alle dak- en thuisloze personen in beeld te brengen, waardoor niet altijd een volledig representatieve steekproef kan worden samengesteld. Daarnaast worden bepaalde gegevens zoals de gezondheidstoestand, eerdere verblijven in instellingen of de redenen voor het verlies van een woning, niet altijd volledig of nauwkeurig geregistreerd. De antwoorden zijn bovendien vaak gebaseerd op onvolledige informatie of op de interpretatie van de professionals die de gegevens verzamelen. Dit kan ertoe leiden dat bepaalde resultaten vertekend worden (Pierre, 2024).

3.2.2. De cijfers voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Volgens de meest recente telling van Bruss'help werden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 9.777 personen in een situatie van dak- of thuisloosheid geregistreerd (Pierre, 2024). Dit is een forse stijging tegenover de telling van twee jaar eerder, die in grote mate te wijten is aan een grote stijging van het aantal mensen in noodopvang.

De grootste groep bestaat uit personen die verblijven in niet-conventionele huisvesting, zoals kraakpanden of tijdelijke bezettingen. Deze categorie van mensen omvat 2.649 personen, wat overeenkomt met 27% van het totaal.

De tweede grootste groep betreft personen in de noodopvang, met 2.535 personen (26%).

Daarnaast verbleven 1.628 personen (16%) in opvanghuizen, waaronder opvangcentra, transitwoningen en hotelvoorzieningen. Eveneens 16% van de getelde personen, of 1.539 mensen, verbleef bij familie, vrienden of kennissen.

Verder werden 992 personen (10%) geteld die in de openbare ruimte verbleven. 357 personen (4%) bevonden zich in een overgangssituatie na het verlaten van een instelling, zoals een ziekenhuis, asielcentrum of gevangenis. Tot slot werden 77 personen geregistreerd die met uithuiszettingen werden bedreigd (Pierre, 2024).

In Brussel zijn een op drie mensen die dak- of thuisloos zijn vrouw, 1 op 10 zijn alleenstaande moeders met kinderen. Zij verblijven vaak in opvangcentra en vluchthuizen. Aan hun dakloosheid liggen vaak familiale conflicten en/of geweld aan de basis (Laermans, 2025).

62% van de daklozen in Brussel is geen Belg. Het gaat zowel om mensen met als zonder wettig verblijf, van binnen en buiten de Europese Unie (Pierre, 2024).

Opvallend is ook het grote aantal mensen die zeer langdurig dak- of thuisloos zijn. Meer dan 33% van de mensen die geteld werden zijn al meer dan 2 jaar dak- of thuisloos. 13% is minder dan 3 maanden dak- of thuisloos (Laermans, 2025). Voor groepen die nog maar recent dakloos werden kunnen snelle acties er voor zorgen dat langdurige effecten van de dakloosheid nog vermeden worden. Voor mensen die al zeer lang dakloos zijn is een gespecialiseerde aanpak nodig. Maar ook voor hen is het nog mogelijk om terug te keren naar een stabiele woonsituatie, mits de nodige ondersteuning.

... **"Ik leefde van 2000 tot 2013 op straat. In 2013 kreeg ik een sociaal appartement. In het begin moest ik wel mijn contract iedere maand opnieuw ondertekenen. Ze weten niet of je het zal volhouden, want je hebt geen enkele regel meer als je van de straat komt. Ze weten dus niet of je zal betalen. Wanneer ik mijn normale contract kreeg, kon ik opgelucht ademhalen. Ik kon weer aan iets anders denken en niet zo blijven hangen in die angst en onzekerheid. Ik kon weer met open blik kijken en nadenken over wat ik wilde doen."**

... – Marie

3.2.3 De cijfers in Vlaanderen

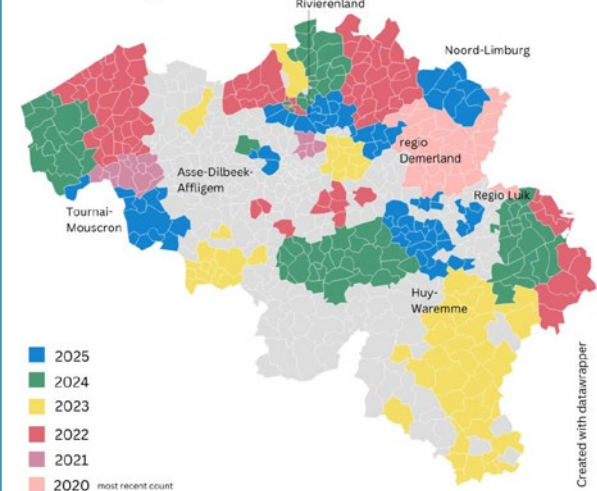
In 2020 werd, toen met financiering van de Koning Boudewijnstichting, gestart met jaarlijkse tellingen in het Waalse en het Vlaamse Gewest. De methode werd ontwikkeld door LUCAS KU Leuven en voor Wallonië verfijnd en uitgevoerd door UC Louvain. De onderzoekers baseren zich op de ETHOS Light-typologie om te bepalen of iemand al dan niet wordt meegeteld (Vandewiele & Halfants, 2025).

In Vlaanderen worden de tellingen per regio of stad georganiseerd. Er werd gestart met tellingen in de provincie Limburg, Gent en Leuven. Ondertussen werd al op heel veel plaatsen in Vlaanderen geteld, in 203 Vlaamse gemeenten, al blijven er grote blinde vlekken in Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant.

Door een mix te maken van (groot)stedelijke gebieden en meer landelijke regio's was het vanaf de telling van 2023 mogelijk om een extrapolatie te maken

naar cijfers voor Vlaanderen. Dat wil zeggen dat de verzamelde informatie over de omvang van dak- en thuisloosheid in een bepaalde regio wordt vertaald naar heel Vlaanderen, zodat een schatting kan worden gemaakt van het totale aantal mensen dat dak- en thuisloos is. Uiteraard gaat het om een schatting, maar dat is uiteindelijk zelfs bij een telling het geval. Er zijn ondertussen voldoende gegevens verzameld om een redelijk correct beeld van de situatie in Vlaanderen te kunnen geven.

Homelessness Counts in Belgium

Extrapolatie Vlaanderen

ETHOS LIGHT

		in openbare ruimte		in noodopvang		in opvang en tijdelijk verblijf		in instelling		in niet-conventionele ruimte		bij familie, vrienden, kennissen		in woning met dreigende uithuiszetting		TOTAAL	
Aantal inwoners		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Volwassenen	0-15.000	23	3,6	1	0,2	400	12,2	373	17,6	242	14,3	531	10,2	158	10,4	1.728	11,7
	15.001-30.000	46	7,2	17	4,2	702	21,5	688	32,5	356	21,1	1.016	19,6	376	24,9	3.201	21,6
	30.001-50.000	56	8,7	9	2,2	658	20,1	441	20,8	268	15,8	976	18,8	448	29,6	2.856	19,3
	50.001-120.000	173	27,0	164	40,5	788	24,1	311	14,7	209	12,4	1.202	23,2	263	17,4	3.110	21,0
	> 120.000	343	53,5	214	52,8	719	22,0	305	14,4	616	36,4	1.462	28,2	268	17,7	3.927	26,5
	TOTAAL	641		405		3.267		2.118		1.691		5.187		1.513		14.822	
Kinderen	0-15.000	0	0,0	0	0,0	326	12,3	149	37,8	78	12,7	191	12,1	135	10,4	879	13,3
	15.001-30.000	0	0,0	5	12,2	572	21,5	139	35,3	94	15,3	405	25,6	272	20,9	1.487	22,5
	30.001-50.000	3	25,0	1	2,4	611	23,0	52	13,2	49	8,0	284	18,0	451	34,6	1.451	22,0
	50.001-120.000	1	8,3	25	61,0	622	23,4	40	10,2	81	13,1	315	19,9	227	17,4	1.311	19,8
	> 120.000	8	66,7	10	24,4	527	19,8	14	3,6	314	51,0	387	24,5	218	16,7	1.478	22,4
	TOTAAL	12		41		2.658		394		616		1.582		1.303		6.606	

TOTAAL = 21.428 personen

Bron: Mertens et al. (2026)

In het recentste rapport van april 2026 maakten de onderzoekers een nieuwe extrapolatie voor Vlaanderen.

Daaruit blijkt dat 21.428 personen in Vlaanderen dak- of thuisloos zijn of bedreigd worden door een uithuiszetting. Het gaat om 14.822 volwassenen en 6.606 kinderen.

Ongeveer een derde onder hen woont tijdelijk bij familie, vrienden of kennissen. 6000 personen, 27% van het totaal, verblijven in opvang en tijdelijk verblijf, deze initiatieven vangen ook veel kinderen op. Ongeveer 10% verblijft langer dan nodig in een instelling en nog eens 10% woont in een niet-conventionele woonruimte.

1100 volwassenen en kinderen verblijven in de openbare ruimte of de noodopvang. Ook in kleine gemeenten wonen mensen op straat. De cijfers voor noodopvang zijn lager in kleine gemeenten omdat er vaak geen noodopvanginitiatieven zijn. Ook kinderen worden getroffen door acute dakloosheid.

De categorie dreigende uithuiszetting treft vele gezinnen, vandaar de hoge cijfers voor kinderen, 2823 personen dreigen dak- of thuisloos te worden indien ze hun woning kwijt geraken.

Het rapport van 2026 toont een hoger cijfer (21.428) dan de telling van het rapport van 2025 (20.363). Aangezien het om een extrapolatie gaat, kunnen we nog niet met zekerheid zeggen dat het om een duidelijke stijging

gaat. In de regio's waar een tweede telling plaatsvond, is wel een stijging opgemerkt (Mertens, et al., 2026).

De cijfers bevestigen dus dat een hoog aantal mensen dak- en thuisloos zijn in Vlaanderen, en dat er een groeiende tendens is naar woononzekerheid en dakloosheid.

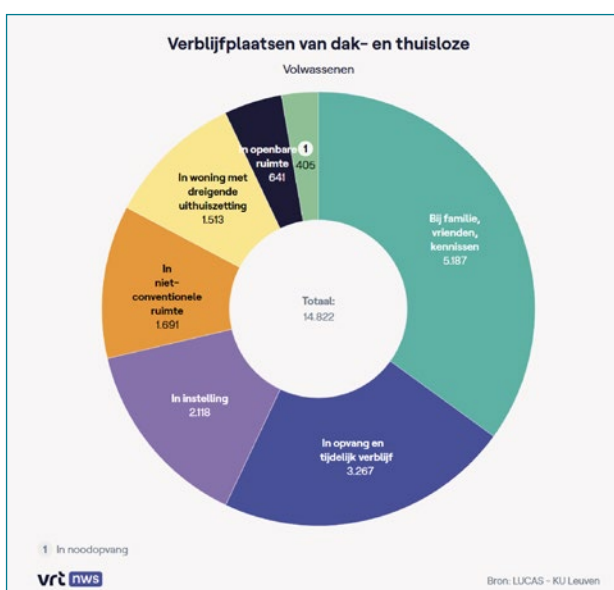
3.3. Niet alleen een grootstedelijk probleem

Een van de redenen waarom dak- en thuisloosheid waarschijnlijk niet de aandacht krijgt die het zou moeten krijgen is omdat nog te vaak wordt gedacht dat het een probleem is van (grote) steden. Dit komt onder meer omdat het aan kennis ontbreekt over de verschillende vormen van dak- en thuisloosheid. We zien inderdaad dat mensen die verblijven in de openbare ruimte zich veel meer situeren in de grote steden dan in landelijke gebieden. Maar andere vormen van dak- en thuisloosheid komen, zo blijkt uit de tellingen, overal voor.

Het grootste deel van de dak- en thuisloze personen in Vlaanderen verblijft tijdelijk bij vrienden en familie. Een vijfde van de mensen die dak- en thuisloos zijn in kleine gemeenten verblijven in de opvang voor thuisloze personen of tijdelijk verblijf, het gaat dan meestal om doorgangs- of noodwoningen van het lokale bestuur. Nog eens een vijfde verblijft in een instelling, zoals opvangcentra van Fedasil, psychiatrische ziekenhuizen of centra en gevangenissen. Bijna 16% verblijft dan weer in niet-conventionele ruimtes, zoals caravans, woonwagens of andere ontoereikende ruimten die niet bedoeld zijn voor permanente bewoning (Demaerschalk, Mertens, De Moor, Martin, & Hermans, 2025).

Dak- en thuisloosheid komt dus overal voor. Dat is ook niet verwonderlijk want een van de grote oorzaken van dak- en thuisloosheid is het gebrek aan betaalbare woningen. Zeker voor éénverdienersgezinnen of gezinnen die een groot aantal slaapkamers nodig hebben is het aanbod praktisch overal in Vlaanderen en Brussel beperkt.

Uit de Vlaamse daklozentellingen blijkt dat er maar kleine verschillen zijn in de profielkenmerken van dak- en thuisloze personen in kleine en grotere gemeenten. In kleine gemeenten gaat om iets meer vrouwen, iets meer mensen geboren in België, iets meer mensen met een partner en/of minderjarige kinderen.

Dat de zichtbare vormen van dakloosheid meer in de grote steden voorkomen, heeft ook te maken met de specifieke hulpverleningsinstanties die er te vinden zijn. Soms worden mensen ook doorverwezen naar voorzieningen in de nabijgelegen grotere stad door het bestuur van de kleine gemeente. Mensen die dakloos worden in een landelijker gebied, vertrekken dan noodgedwongen naar een grotere stad om daar hulp te vinden (Demaerschalk, Mertens, De Moor, Martin, & Hermans, 2025).

Met de huidige tellingen weten we nu dat dak- en thuisloosheid ook in kleinere gemeenten voorkomt. Ondanks deze kennis blijven er beperkte hulpverleningsmogelijkheden in kleinere gemeenten, er zijn maar weinig gespecialiseerde diensten. Zonder een telling blijven situaties van dak- of thuisloosheid er dus vaker onder de radar. Er is ook nog maar weinig onderzoek gedaan naar dit specifieke thema (Demaerschalk, Mertens, De Moor, Martin, & Hermans, 2025).

3.4. Profielen

De cijfers van de daklozentellingen in Vlaanderen en Brussel tonen een groot aantal verschillende profielen. Het gaat niet alleen om alleenstaande mannen maar ook om alleenstaande moeders, gezinnen met kinderen, sofaslapers, mensen met een precair verblijfsstatuut, jongvolwassenen, instellingsverlaters, ...

Een diverse groep vraagt ook een gediversifieerde aanpak. We bekijken een aantal profielen van iets dichterbij. Het inzoomen op een aantal groepen, is louter bedoeld om meer zicht te krijgen op risico's en aandacht te vragen voor de verscheidenheid. Het wil geenszins zegen dat dak- of thuisloosheid erger is voor de ene of de andere groep. Elke vorm van dakloosheid is een grove schending van de mensenrechten.

3.4.1 Jongvolwassenen

Een op de vijf volwassenen in de recente tellingen van dak- en thuisloosheid in Vlaanderen zijn tussen de 16 en 25 jaar. Bijna de helft van hen verblijft tijdelijk bij vrienden of familie, het zogenaamde sofasurfen en 7% is acuut dakloos, ze slapen op straat, in de nachtopvang, een tentje, kraakpand of een auto. Ze wisselen verschillende vormen van dak- of thuisloosheid af, wat grote onzekerheid en stress met zich meebrengt (De Ceuster, Moentjens, & Storms, 2023).

Een vijfde onder de dakloze jongeren leeft zonder enig inkomen. Zonder stabiele inkomensbron is het praktisch onmogelijk om zelfstandig te wonen. Tijdelijke situaties kunnen zo overgaan in langdurige of terugkerende dakloosheid (Marana, Vermeir, & Hermans, 2025).

Op het vlak van mentale gezondheid en eerdere hulpverlening zijn er duidelijke signalen van kwetsbaarheid.

“Bij een op drie jongvolwassenen is er sprake van een (vermoeden van) psychische problematiek. Bij ongeveer een op acht (13,8%) gaat het om een (vermoeden van) verstandelijke beperking. Verder blijkt dat een op vier ooit verbleef in de jeugdhulp, 17,4% in een psychiatrisch ziekenhuis en een op tien ooit in een gevangenis.”
(Marana, Vermeir, & Hermans, 2025)

Jongeren belanden vaak in een situatie van dak- en thuisloosheid nadat zij het ouderlijk huis verlaten, vaak omwille van een verstoorde thuissituatie.

• **“Ik kwam thuis en zie daar allemaal zakken buiten staan. Hier klopt iets niet. Ik bel aan en ineens komt mijn moeder aan de deur en zegt: ‘Kom niet meer binnen, en jij ook niet meer!’, tegen mijn broer. ‘Ge zijt oud en wijs genoeg om zelfstandig te gaan wonen’, zei ze. Ik vraag, hoe dan? Zonder een dak boven mijn hoofd.”**
• – Gabriel

Het kan dan gaan om acute verstoringen in het gezinsleven, zoals emotioneel of seksueel misbruik, geweld of verwaarlozing, maar ook situaties van scheidingen, afwezigheid of overlijden van een ouder. Bij jongeren zorgen deze situaties voor gevoelens van ontheemding en verlies van stabiliteit.

De overgang van adolescentie naar volwassenheid brengt op zich reeds veel uitdagingen met zich mee. Daarnaast spelen ook de sociale context en identiteit van jongeren een rol.

Onderzoek wijst op het verband tussen jeugdervaringen van dakloosheid binnen het gezin en het latere risico op dakloosheid als volwassene. Dit is gelinkt aan armoede en de sociaaleconomische achtergrond van ouders. Het maakt dat de jongere minder gewapend is tegen de uitdagingen die onlosmakelijk verbonden zijn met het volwassen en zelfstandig worden (Marana, Vermeir, & Hermans, 2025).

“De eerste keer was ik een kind, een jaar of negen, tien. Mijn vader kreeg een drankprobleem. We werden uit huis gezet. We konden een tijd bij een vriend van mijn vader terecht, maar écht thuis voelde dat nooit. Dat was de eerste keer dat ik besepte wat er kan gebeuren als dingen fout lopen. De tweede keer was ik volwassen. Op mijn achttiende ben ik weggegaan omdat de thuissituatie niet leefbaar was.”

– Aiden

Een groot deel van jongvolwassenen die dak- of thuisloos zijn hebben een verleden in de jeugdzorg of zijn al in contact geweest met een andere instelling zoals voorzieningen geestelijke gezondheidszorg of jeugdrechtsysteem. Jongeren verlaten de jeugdhulp vaak zonder duurzame woonoplossing én zonder duurzaam sociaal netwerk. Jongeren denken vaak onterecht dat ze klaar zijn om zelfstandig te leven. Door een gebrek aan overgangsbegeleiding komen deze jongeren sneller in preciaire woonsituaties. En laat ons ook niet vergeten dat jongeren die een verleden hebben in jeugdzorg vaak ook te maken hebben gekregen met geweld of familiale conflicten en/of traumatische gebeurtenissen meemaakten. Situaties die een negatieve impact hebben op het vinden van stabiliteit (Marana, Vermeir, & Hermans, 2025).

“Dak- en thuisloosheid bij jongeren is veeleer het resultaat van een samenspel van risicofactoren, waarbij individuele en relationele factoren samenkomen met structurele uitsluiting en institutionele tekortkomingen.”
(Marana, Vermeir, & Hermans, 2025)

Er zijn een beperkt aantal aparte opvanginitiatieven voor jongeren. Vaak komen ze terecht in de reguliere nacht- of noodopvang. Deze opvangcentra zijn niet aangepast aan de noden van jongeren. Ze worden vaak als intimiderend ervaren en jongeren lopen het risico om in een negatieve spiraal terecht te komen omdat er geen begeleiding op maat voorhanden is (Aerts, 2025a).

“Heel veel onzekerheid, want je weet niet of je de volgende dag bij iemand binnen kunt of niet. Ik heb ook dagen gehad dat ik nergens iets had. Ik wandelde gewoon veel. Ik bleef wandelen tot ik moe was en sliep gewoon op een bank. Maar vooral wandelen. Ik wilde niet gevonden worden door iemand dat ik ooit in mijn leven kende, op een random bank ofzo.”

– Guus

De impact van dak- en thuisloosheid op jongeren is heel groot. Ze bevinden zich in een zoekende levensfase. Als zij in die periode zonder stabiele woonomgeving komen

te zitten lopen ze risico op ernstige problemen, die een langdurig effect kunnen hebben.

Hoe langer de dakloosheid duurt, hoe groter ook de impact op de gezondheid van de jongere. Denk aan het groter risico op seksueel overdraagbare aandoeningen, verslavingsproblematieken en een verhoogd risico op chronische mentale problemen zoals angststoornissen, depressie en posttraumatische stresstoornis. Jongvolwassenen die dakloos zijn lopen het risico om blootgesteld te worden aan geweld en uitbuiting op straat, in de opvang of als sofasurfer (Marana, Vermeir, & Hermans, 2025).

We moeten ook aandacht hebben voor de specifieke situatie van jonge nieuwkomers in ons land (asielzoekers, erkende vluchtelingen, jongeren zonder wettig verblijf, arbeidsmigranten, studenten...). Ze krijgen vaker te maken met discriminatie op de private huurmarkt, wachttijden en strenge voorwaarden zoals lokale binding voor sociale huisvesting en hebben een gebrekkige kennis over de opvang- en begeleidingsmogelijkheden (Aerts, 2025a).

De gevolgen van dak- en thuisloosheid bij jongeren zijn ingrijpend, als samenleving moeten we alles op alles zetten om onze jongeren te behoeden voor een valse start van het volwassen leven.

LEESTIP

Rapport Woonreporters

In 2022 trokken de Woonreporters van Betonne Jeugd en Uit De Marge op pad door Vlaanderen. Ze gingen in gesprek met 68 kinderen en jongeren over hun ervaringen op de woonmarkt. Rapport-Woonreporters_maart-2023.pdf

GOED VOORBEELD

Back on Track

Het project **Back on Track** van vzw Oranjehuis biedt een intensief begeleidingstraject aan voor jongeren tussen 17 en 25 jaar die dak- of thuisloos zijn of de gevangenis verlaten. De methodiek vertrekt vanuit het principe dat een stabiele woonplek de basis vormt om opnieuw perspectief op te bouwen. Daarom wordt vanaf de start ingezet op huisvesting, gecombineerd met begeleiding rond inkomen, opleiding of werk, het versterken van het sociale netwerk en het voorkomen van herval. De aanpak sluit aan bij de principes van *Housing First for Youth*: eerst een thuis, van daaruit werken aan herstel en toekomstperspectief.

Onderzoek toont aan dat deze aanpak werkt. Het merendeel van de jongeren rondt het traject af met een eigen woning en een stabiel inkomen, terwijl ook hun kansen op duurzame participatie aanzienlijk toenemen. De combinatie van intensieve begeleiding, nauwe samenwerking met verhuurders, een outreachende aanpak en de actieve betrokkenheid van het netwerk van de jongere blijkt daarbij cruciaal (Marana, Vermeir, & Hermans, 2025).

3.4.2. Kinderen en gezinnen

Daklozentellingen brachten verontrustende cijfers over het aantal kinderen dat met hun gezin dak- of thuisloos is. In Vlaanderen gaat het om meer dan 6600 minderjarigen en in Brussel nog eens 1687. Kinderen bevinden zich vooral bij vrienden en familie, in tijdelijk opvang of in niet-conventionele woonsituaties. Daarnaast zien we ook een hoog aantal kinderen betrokken bij mogelijke uithuiszettingen. Ook kinderen worden dus geconfronteerd met een hoge mate van woononzekerheid, wat een negatieve impact heeft op hun onderwijskansen, op hun gezondheid en op hun toekomstperspectief (Aerts, 2025a).

• **“Hij heeft het appartement aan iemand anders gegeven, terwijl ik mijn appartement in Hasselt al had opgezegd. Zo ben ik dakloos geworden. Vanaf dan sliep ik bij vrienden: een week hier, twee weken daar. Ik kreeg toen geen leefloon. We leefden van het kindergeld.”**
• – Aminata, was zwanger van haar tweede kind toen ze dakloos werd

Dak- en thuisloze gezinnen kunnen meestal terecht in nood-, doorstroom- of transitwoningen, al dan niet gekoppeld aan begeleiding. Er zijn in Brussel ook organisaties die een (tijdelijke) woonst aanbieden specifiek voor alleenstaande moeders of zwangere vrouwen (Aerts, 2025a).

• **“Omdat het moeilijk is, elke keer je spullen pakken, een andere plek zoeken. Zelfs voor het geld, het kost veel om alles naar een nieuwe woning te verhuizen. Ook voor je gezondheid, het is vermoeiend.”**
• – Fatima

Voor kinderen zijn dit geen makkelijke situaties. Kinderen moeten hun vertrouwde omgeving verlaten en als er geen opvang in de buurt is (of mogelijk is) moeten kinderen ook hun vertrouwde school, vrijetijdsactiviteiten en vrienden verlaten. Vaak verhuizen de gezinnen ook meerdere keren, gezien het telkens om tijdelijke oplossingen gaat. Het Kinderrechtencommissariaat deed in 2016 een onderzoek naar de beleving van kinderen die dak- of thuisloos zijn en in de opvang verblijven. Kinderen en ouders vinden het belangrijk om zo normaal mogelijk te leven.

“Dus liever zelf kunnen koken of mama daarbij helpen dan maaltijden aangeboden krijgen. Liever een tv op de kamer dan te moeten discussiëren over de afstandsbediening in de gemeenschappelijke ontspanningsruimte. Liever eigen sanitair dan moeten aan schuiven in de gang. Comfort dat ouders en kinderen normaal vinden, is er niet overal.”
(Kinderrechtencommissariaat, 2016)

Niet alle opvangvoorzieningen kunnen voldoende privacy garanderen voor gezinnen. Kinderen en ouders ervaren wel voordelen van collectieve ruimtes. Kinderen vinden er vrienden, ouders vinden er steun bij elkaar. Maar zowel kinderen, tieners als ouders in de opvang snakken naar een eigen plek om op adem te komen.

Vaak moeten gezinnen halsoverkop vertrekken, waardoor kinderen slechts een beperkt aantal persoonlijke bezittingen kunnen meenemen of die onderweg kwijtraken. Door de beperkte ruimte in opvangvoorzieningen en het vele verhuizen blijven spullen vaak achter bij familie of vrienden. Kinderen moeten daardoor vaak zonder vertrouwde voorwerpen zoals knuffels of speelgoed verder.

Hoewel opvangvoorzieningen zich maximaal inspannen, is langdurig verblijf er zwaar voor gezinnen. Ouders en kinderen verliezen na verloop van tijd de hoop op een eigen woning. Omdat betaalbare woningen en opvangplaatsen schaars zijn, verblijven sommige gezinnen meer dan anderhalf jaar in de opvang.

Voor ouders die met hun kinderen op straat belanden is het niet makkelijk om een gepaste en betaalbare woning te vinden. Op de sociale huurmarkt zijn er lange wachtlijsten en op de private huurmarkt ondervinden vele alleenstaande ouders, zeker als ze enkel beschikken over een leefloon, grote problemen om een woning te vinden (Kinderrechtencommissariaat, 2016).

• **“Zouden ze me ook geholpen hebben als ik geen kinderen had gehad? Dat is een vraagteken, dat weet ik niet. Of het door de kinderen komt of omdat ze medelijden met me hebben. Maar in ieder geval hebben ze zich over mij ontfermd en me geholpen. Dat is wat ik weet.”**
• – Aminatou, was zwanger van haar tweede kind toen ze dakloos werd

Voor grote gezinnen met een beperkt inkomen is het zeer moeilijk om een kwalitatieve, betaalbare woonst te vinden. Hoe groter het gezin, hoe langer de wachttijd voor een sociale woning. Gemiddeld is dat vijf jaar voor een gezin met drie of meer kinderen. In sommige regio's is er zelf helemaal geen aanbod beschikbaar voor grote gezinnen (Aerts, 2025a).

Dak- en thuisloosheid ontstaat vaak na een crisismoment, waarbij snelle en passende hulp niet altijd beschikbaar is. In sommige gevallen leidt dit zelfs tot een tijdelijke scheiding van ouders en kinderen, omdat crisisopvang niet is afgestemd op gezinnen (Kinderrechtencommissariaat, 2016).

“Belangrijk hierbij is dat de kinderen in die gezinnen niet alleen gezien worden als onderdeel van het gezin maar als autonome cliënten met een eigen beleving en eigen noden. Ook wanneer de kinderen niet mee opgevangen worden, is het belangrijk dat eventuele betrokken kinderen in beeld gebracht worden en dat cliënten aangesproken worden op hun ouderrol.”
(Aerts, 2025a)

3.4.3. Ouderen

⋮ **“Ik heb me nooit onveilig gevoeld. Er waren mensen die naar mij omkeken omwille van mijn ouderdom. Daklozen kijken naar elkaar om.”**
⋮ – Jacques, 70 jaar

Bij de eerste telling in Leuven in 2020 bleek dat tien procent van de dak- en thuislozen bestaat uit zestigplussers, een bijzondere vaststelling. Dat gaat enerzijds om mensen die al langere tijd dakloos zijn. En anderzijds om kwetsbare senioren die plots dakloos worden. Bijvoorbeeld omdat ze hun woning plots moeten verlaten, na een familieconflict of omdat ze hun huurwoning verliezen omdat de eigenaar de woning wil verkopen of renoveren. Als mensen tientallen jaren ergens gewoond hebben, is het niet vanzelfsprekend om opnieuw op zoek te gaan naar een andere woning (KU Leuven, 2023).

Ouderen die een laag pensioen hebben, kunnen ook maar moeilijk op de private huurmarkt terecht.

⋮ **“Ik ben momenteel volop op zoek naar een huurwoning. Ik zoek in Sint-Truiden, Hasselt of Genk. Maar ik ben alleenstaand en mijn pensioen is te laag, dus het loopt heel moeilijk. Ik zoek iets voor 600-650 euro. Voor deze prijzen vinden we dikwijls enkel onbewoonbare panden.”**
⋮ – Jacques, 70 jaar

Ouderen die dakloos zijn hebben vaak gezondheidsklachten. Mensen die dakloos zijn hebben ook een lagere levensverwachting, net omdat hun levensomstandigheden zo ongunstig zijn.

3.4.4. Mensen die bij vrienden of familie verblijven

Het tijdelijk verblijven bij vrienden en familie omdat je zelf geen woonruimte (meer) hebt, wordt ook wel sofaslapen genoemd. Het klinkt gezelliger dan het eigenlijk is. Het is belangrijk om op te merken dat het wel degelijk om een vorm van dakloosheid gaat. Het is bijvoorbeeld niet te vergelijken met gezinnen die tijdelijk bij (schoon)ouders gaan inwonen terwijl ze hun woning verbouwen. Het gaat echt wel om mensen die geen andere optie zien dan sofaslapen.

In de interviews die we deden kwam sofaslapen in bijna alle verhalen voor. Vaak is het een eerste lapmiddel nadat een persoon zijn woning kwijt geraakt. Maar zelfs wanneer de persoon waarbij je terecht kan goede bedoeling heeft, komt de relatie toch vaak onder druk te staan. Mensen trekken dan vaak van sofa naar sofa, en belanden uiteindelijk alsnog op straat of in de opvang. Mensen willen anderen zo weinig mogelijk tot last zijn. Want ook voor diegene die een sofasurfer onderdak aanbiedt zijn er risico's, zeker wanneer je in een sociale woning woont. Maar ook wie een uitkering krijgt als alleenstaande, kan die verliezen wanneer iemand tijdelijk bij hen inwoont (Develtere, 2019) (Schrooten, Dakloosheid is niet alleen een groeiend, maar ook een complex probleem, 2022).

Tijdelijk bij iemand inwonen is een vorm van ernstige woononzekerheid. Mensen hebben dan wel een dak boven hun hoofd, ze kunnen dat ook van de ene dak op de andere kwijt geraken. Er is geen enkele vorm van bescherming.

„Ik heb nog voorgesteld dat ik mensen 350 euro betaal om daar te verblijven, de ijskast vul en dat ik daarna buitengezet wordt. Mensen zijn tegenwoordig niet meer of heel moeilijk te vertrouwen.”
- Sami

Sofasurfen zorgt ook voor een afhankelijkheidsrelatie, waardoor 'een vriend' mogelijk wederdiensten verwacht (Schrooten, 2022).

3.4.5. Mensen die een instelling verlaten

De cijfers uit de dak- en thuislozentellingen tonen niet alleen aan dat veel mensen een instelling verlaten zonder stabiele woonplek of er langer dan nodig moeten verblijven. Veel mensen die momenteel dak- en thuisloos zijn, hebben een verleden in de bijzondere jeugdzorg, een psychiatrische instelling of de gevangenis. De toegang tot de woonmarkt na het verblijf verloopt voor deze groep bijzonder moeilijk.

Mensen die hun woning zijn kwijtgeraakt, mede door hun verblijf in een instelling, bijvoorbeeld omdat ze niet meer in staat waren de huur te betalen, door een relatiebreuk of een conflict met de verhuurder, kunnen vanuit de instelling maar moeilijk een nieuwe woonplek vinden. Ook de zoektocht zelf is vanuit die setting niet eenvoudig: kan je aanwezig zijn om een woning te bezichtigen? Kan je referenties van je huidige of vorige verhuurders voorleggen? Mensen zijn tijdens of door hun verblijf in een instelling ook vaak een deel van hun netwerk verloren. Daardoor is er weinig ondersteuning bij de zoektocht naar een nieuwe woonst. Mensen die nog een netwerk van familie of vrienden hebben, kunnen daar vaak terecht. Maar zoals eerder gezegd, is dat allesbehalve een vanzelfsprekende of te verkiezen oplossing.

Ook financieel zijn de drempels groot, bijvoorbeeld om de huurwaarborg te verzamelen. Daarnaast is er uiteraard de selectie door verhuurders, maar ook discriminatie speelt een rol. Zo mag een verhuurder iemand weigeren omdat die een te laag inkomen heeft, maar niet omdat die een uitkering ontvangt. Ook mag een verhuurder niemand weigeren omdat die in een instelling verbleef. In de realiteit zijn er echter vaak veel kandidaten voor een beschikbaar pand. De verhuurder verkiest dan huurders die voor hem of haar 'betrouwbaar' ogen.

Jongeren uit de bijzondere jeugdzorg krijgen vaak te maken met vooroordelen die hun kansen om een woning te huren ernstig beperken. De combinatie van hun jonge leeftijd, het stigma van jeugdzorg en hun beperkte financiële middelen zorgt ervoor dat veel verhuurders hen geen kans willen geven. De sociale huurmarkt is in theorie de beste oplossing, maar de wachtlijsten zijn lang en het aanbod is beperkt.

Veel instellingen in de bijzondere jeugdzorg proberen hun jongeren te begeleiden bij de zoektocht naar

een woning. Toch zijn er ook veel jongeren die na hun verblijf in de instelling snakken naar herwonnen vrijheid en daarom liever geen gebruikmaken van deze begeleiding.

Voor mensen die een instelling verlaten, valt het belang van stabiele huisvesting niet te onderschatten. De stabiliteit van een eigen plek is noodzakelijk om de overgang naar het volwassen leven te maken of om verder te werken aan herstel. Deze doelgroepen zijn dan ook een prioriteit binnen het Vlaamse Actieplan Dak- en Thuisloosheid, waarover later meer.

Voor mensen die dakloos worden na een periode van detentie is er nog een extra dimensie. De kans om opnieuw in aanraking te komen met justitie en opnieuw gedetineerd te worden, is groot voor mensen die geen stabiele huisvesting hebben. Het is dan ook noodzakelijk om bij vrijlating uit de gevangenis duurzame woonondersteuning te voorzien om herval in criminaliteit te voorkomen (Marana, Vermeir, & Hermans, 2025).

3.4.6. EU-migranten

In grote steden zoals Brussel, Antwerpen en Gent heeft een groot deel van de mensen die op straat leven een niet-Belgische achtergrond, vaak uit een ander EU-land. EU-burgers hebben het recht om vrij te reizen en te werken binnen de EU, maar verliezen soms hun verblijfsrecht als zij hun werk verliezen. EU-

arbeidsmigranten krijgen soms huisvesting aangeboden door hun werkgever (tegen betaling). Als het misloopt bij de werkgever, is het moeilijk om vanop straat op zoek te gaan naar nieuw werk en nieuwe huisvesting. Veel werkgevers laten de zoektocht naar een woning echter volledig over aan hun arbeidskrachten, waardoor ook mensen op straat belanden die werken, weliswaar vaak met preciaire contracten en/of lage lonen.

Uit onderzoek van Diogenes vzw uit Brussel naar de hulpverlening die zij aanbieden aan migranten uit Midden- en Oost-Europa, blijkt dat zij vaak minder toegang hebben tot basisrechten dan mensen die dakloos zijn en wel de Belgische nationaliteit hebben (Diogenes vzw, 2025). Meestal is dit het gevolg van het verloren verblijfsrecht, maar ook andere drempels, zoals taal en de toegankelijkheid van diensten, spelen zeker een rol.

KIJKTIP

Korte reportage over Poolse arbeidsmigranten die dakloos zijn in Antwerpen. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/kijk/2026/06/16/video-daklozen-oost-europa-oost-europese-daklozen-brussel-terzak/>

3.4.7. Mensen zonder wettig verblijf

De groep mensen zonder wettig verblijf in België is een diverse groep. Het gaat om mensen wiens asielvraag werd afgewezen, mensen die clandestien in het land verblijven, mensen van wie het visum verlopen is, mensen die door geen enkel land als staatsburger beschouwd worden, ...

Voor mensen zonder wettig verblijf is het niet eenvoudig om toegang te hebben tot goede huisvesting. Op de sociale huisvestingsmarkt kunnen zij niet terecht en ook op de private markt ondervinden zij grote drempels.

Mensen zonder wettig verblijf mogen wel een gewone huurovereenkomst afsluiten, maar dat is niet vanzelfsprekend. Omdat zij zich niet kunnen domiciliëren in de woning, kan de woning nog als leegstand worden beschouwd, wat nadelig is voor de verhuurder. Mensen zonder wettig verblijf hebben ook niet altijd toegang tot een bankrekening, wat het regelen van de waarborg, verzekering en betaling van de huur moeilijk maakt. Meestal zijn er ook geen loonfiches ter beschikking. Om dakloosheid te vermijden, komen ze vaak bij huisjesmelkers terecht (Aerts, 2025b).

In deze context is het niet verwonderlijk dat er in de dak- en thuislozentellingen ook veel mensen zonder wettig verblijf worden geteld. Van 4,7% tot 18,8% van de getelde personen van niet-Belgische origine heeft geen wettig verblijf. In grotere steden, zoals Antwerpen en Brussel, loopt dit aandeel op tot 50% (Aerts, 2025b).

“Ik heb mijn familie al twee jaar niet meer gesproken. De laatste keer dat ik hen sprak, heb ik gezegd dat alles goed ging met mij. Zoals iedereen die hier slaapt. We zijn beschaamd over onze situatie. We zijn vertrokken om succesvol te zijn, om onze familie te helpen. En nu slapen we hier, in de kou. Dat is heel pijnlijk.”
– M.A. uit Eritrea

Een onderzoek door Mixed Migration Centre naar de toegang tot diensten voor mensen zonder wettig verblijf in Brussel brengt de moeilijke woonsituatie aan het licht. 78% van de ondervraagden in Brussel heeft huisvestingsproblemen. De grootste groep verblijft in kraakpanden of eventueel bij vrienden en familie. Ook verblijven in opvangcentra of de openbare ruimte komen veel voor (Mixed Migration Centre, 2025).

In Brussel werd het profiel van mensen zonder wettig verblijf verder onderzocht. Het gaat voornamelijk om volwassenen, al werden ook meer dan 100 kinderen geteld samen met hun ouders en 18 niet-begeleide minderjarigen. Een derde van de getelde dak- en thuislozen zonder wettig verblijf in Brussel is vrouw. Meer dan de helft is al meer dan twee jaar dakloos. 70% van de betrokkenen heeft gezondheidsproblemen (Van Gaens & Bruss’help, 2025).

Ondanks wat soms wordt gedacht, hebben mensen zonder wettig verblijf geen recht op opvang in een asielcentrum. Die opvang is bedoeld voor mensen die een asielprocedure doorlopen. Mensen zonder wettig verblijf zijn daardoor vaak aangewezen op de gewestelijke dak- en thuislozenzorg. Dat is echter eerder een grijze zone: het gaat dan om ‘humanitaire’ hulp en niet om daklozenhulp, waardoor het aanbod en de prijs kunnen verschillen (Aerts, 2025b).

Impact van dakloosheid op mensen

4.1. Het leven op straat

“Vanaf ’s morgens rond 8u30 kan ik meestal terecht bij het inloopcentrum. Dan zit ik soms in de zetel te slapen, omdat ik buiten de hele nacht niet durf slapen. Overdag ben ik hier. We krijgen koffie en een warm, gezellig gevoel. We krijgen ook maaltijden. We mogen hier eens douchen, ons verzorgen en onze was doen. Vanaf 16u–16u30 sluit het hier – de mensen hebben natuurlijk ook hun eigen huishouden en afspraken. Vanaf dan ga ik naar het park.”

– Sami

“Altijd bezig zijn en niks gedaan krijgen. Zo zag het eruit. Maar vooral, ja, ‘tsjolen’ (rond dwalen). En om het warm te krijgen, een beetje daar gaan zitten. Ook hulp gaan vragen. Heb ik ook heel veel gedaan. Ik ben heel veel bij het OCMW gaan aankloppen. Het enige dat ik kon krijgen, waren voedselpakketten. Maar met een voedselpakket ben je natuurlijk niet veel als je het niet kan klaarmaken.”

– Kelly

“Vanaf een bepaald moment op straat, denken we niet eens meer aan onderdak. We denken aan een douche. Dus de douches, dat was superbelangrijk en heel moeilijk te krijgen. Ook naar het toilet kunnen gaan. Basiszaken. En zien dat je de dag kan overleven. Voila”

– Marie

“Ja, in het begin dan had ik ook geen kleren of niks van extra onderbroek, kousen... Maandenlang heb ik dezelfde dingen moeten dragen eigenlijk.”

– Guus, jonge twintiger

Dakloosheid is geen stabiele toestand met een duidelijk begin en eindpunt, maar een permanente staat van uitsluiting met veel bestaans- en woononzekerheid (Wolf, 2024).

Aanhoudende stress en spanning bemoeilijken het dagelijks overleven. Combinaties van stress, spanning, rouw en wanhoop tasten het vermogen van mensen aan om situaties te overzien, doelen te stellen, te plannen en actie te ondernemen. Als zij telkens ervaren dat wat zij ook doen, hun situatie niet verbetert, dreigen mensen hoop te verliezen en te vervallen in apathie (Wolf, 2024). Leven op straat is vooral overleven.

4.2. Gezondheid

Het leven op straat is niet bevorderlijk voor de gezondheid. Zowel de omstandigheden, zoals slaapttekort, een gebrek aan gezonde voeding, blootstelling aan de elementen, lawaaihinder en luchtvervuiling, als de persoonlijke levensstijl, zoals drank- en drugsgebruik, hebben een negatief effect op de gezondheid. Daarnaast is ook de toegang tot gezondheidszorg niet vanzelfsprekend. Deze combinatie zorgt ervoor dat de levensverwachting van mensen die op straat leven veel lager ligt dan gemiddeld.

Het leven op straat eist een gigantische mentale tol van mensen die dakloos zijn. Ook kinderen die dakloos zijn, kampen met psychologische problemen zoals angst, depressie en leerproblemen. Ook de kans op bloedarmoede, neurologische stoornissen, tandproblemen en huidziektes ligt twee keer zo hoog. Dakloze vrouwen lopen dan weer een groot risico op seksueel geweld en de daaropvolgende ongewenste zwangerschappen en psychische trauma's (De Ridder, 2019).

Heel veel mensen die dakloos zijn, hebben een chronische ziekte, zoals diabetes, nierinsufficiëntie, hiv of kanker, en hebben eigenlijk constante opvolging nodig. Ook veel psychische aandoeningen vragen een constante begeleiding om ze onder controle te houden.

GOED VOORBEELD

't Vlot

't Vlot werd in 2003 opgericht op vraag van straatbewoners in Antwerpen. Vandaag biedt de organisatie nog steeds laagdrempelige nabijheid aan mensen die op straat leven. Tijdens het onthaal in de Heilig Hartkerk bieden medewerkers en vrijwilligers een luisterend oor, nemen ze als het ware de rol van 'familie' op en verwijzen ze gericht door naar hulpverlening.

Gezondheid is daarbij een belangrijk aandachtspunt. 't Vlot helpt mensen toegang te krijgen tot medicatie en medische zorg en zet ook in op preventie, onder meer met warme kledij, hygiënekits en verse soep.

Daarnaast komt de organisatie op voor de rechten en waardigheid van straatbewoners.

Een belangrijk moment is de jaarlijkse Straatdodenherdenking, waarop overleden straatbewoners worden herdacht. De herdenking brengt hun verhalen en levens opnieuw onder de aandacht en maakt zichtbaar dat achter de cijfers mensen schuilgaan met een naam, een verhaal en mensen die hen missen.

Die opvolging is niet altijd mogelijk. Dokters van de Wereld probeert mensen op straat gezondheidszorg te bieden. Tijdens de winterperiode gaan ze ook langs bij de verschillende winteropvanginitiatieven.

"Bij dit soort chronische ziekten is het van levensbelang de patiënt regelmatig te zien, een zorgband op te bouwen, ervoor te zorgen dat de medicatie er is en nauwgezet wordt opgevolgd in een gemedicaliseerde context. Terwijl we daar min of meer in slagen tijdens de winter [omdat de winteropvang open is (red.)], worden onze hulpverleners en patiënten elk jaar opnieuw geconfronteerd met een bruuske en soms tragische zorgbreuk, verdwijnen honderden daklozen opnieuw onder de zorgradar en zijn we opnieuw toegewezen op ons mobiel kabinet om hen koortsachtig op te sporen op straat, aan metrostations of in kraakpanden." (De Ridder, 2019)

4.3. Eenzaamheid

"De eenzaamheid is echt hard, weet je, door stress zijn al mijn tanden uitgevallen, ik moet een woning hebben, eens dat dit in orde is, dan komt alles goed. Waarom moet ik dit meemaken terwijl er veel (sociale) woningen leeg staan."
– Hassan

Mensen in armoede voelen zich eenzamer dan mensen die niet in armoede leven. Eenzaamheid zorgt er voor dat het risico op dakloosheid groter wordt, en in een situatie van dakloosheid is er ook meer kans op eenzaamheid. Voor mensen in een situatie van dak- of thuisloosheid is het niet altijd makkelijk om relaties met familie, kinderen en vrienden te behouden. Netwerken worden kleiner en eenzijdiger. Het netwerk wil in het begin wel steun aanbieden, en springen vaak bij. Maar op den duur is de belasting voor het beperkte netwerk te groot om nog te dragen.

"Ik vroeg nooit iets aan anderen, omdat zij ook niets hadden. En omdat schaamte altijd meespeelt."
– Aiden

"Ik schaamde me tegenover mijn dochter, ik voelde mij een mislukking tegenover mijn dochter. Ik durfde niet vertellen dat ik op straat leefde"
– Stijn

De mensen willen zelf ook niet altijd om hulp vragen in het besef dat familie of vrienden zelf ook niet veel hebben. Sommige mensen proberen ook bewust 'foute vrienden' te vermijden die hen op het pad hebben gebracht van verslaving of criminele activiteiten.

“Ik zat tot twee jaar geleden altijd maar tussen mijn vier muren. Ik sloot mij op. Liever geen sociale contacten, want je weet nooit dat je iemand verkeerd tegenkomt.”

- Kelly

Mensen die dak- en thuisloos zijn hebben ook minder toegang tot georganiseerde activiteiten. Mensen krijgen ook te maken met veel vooroordelen. Mensen die dakloos zijn, zouden onverzorgd zijn en niet weten hoe ze zich moeten gedragen. Ze worden dus vaak weggestuurd (Wolf, 2024).

“We hoorden meteen mensen zeggen: ‘Pas op voor je handtas hé, hou die dicht bij je. Dat zijn twee gangsters die binnenkomen.’ Ze hebben de verkeerde mening. Ze kennen ons nog niet en ze oordelen al. Veel vooroordelen en veel verwijten. Je bent een junkie, je bent een straatloper...”

- Sami

De constante overlevingsstrijd neemt veel mentale ruimte in bij mensen. Mensen hebben dus geen ruimte om zich open te stellen voor anderen. Mensen hebben ook vaak negatieve ervaringen gehad (in de kindertijd of recenter) waardoor ze zich uit zelfbescherming op afstand houden. Ze vermijden ze ook nieuwe teleurstellingen. De begrijpelijke keuze om mensen niet dichterbij te laten komen, zorgt natuurlijk dat mensen zich eenzaam voelen en een gebrek aan steun en warmte ervaren (Wolf, 2024).

“Eigenlijk ben ik heel mijn familie verloren. Ik heb geprobeerd om relaties te herstellen maar dat gaat niet. Ik doe nu vrijwilligerswerk en heb soms moeite om te praten met de meisjes waar ik mee werk. Sinds ik dakloos ben geweest zijn er veel dingen die ik tegen niemand kan zeggen. Het is vrij ingewikkeld dat je bepaalde delen van je leven niet kan delen. Dat verandert mijn relatie met anderen diepgaand. Ik kan niet helemaal mezelf zijn.”

- Marie

“Geen contact met niemand. Ik vertrouw niemand en sluit me af van de mensen. Ik ben liever op mezelf.”

- Sami

GOED VOORBEELD

Chez Nous – Bij ons

In hartje Brussel opent Chez Nous – Bij Ons elke werkdag om 8 uur de deuren voor mensen zonder thuis. Zonder afspraak of voorwaarden kunnen bezoekers er terecht voor een gratis ontbijt, een warme drank, een lunch voor één euro of een locker om hun spullen veilig achter te laten.

De bezoekers leven in zeer kwetsbare omstandigheden. De meesten hebben geen eigen thuis, velen hebben geen verblijfsdocumenten. Armoede en uitsluiting zorgen ervoor dat mensen zich vaak alleen voelen en hoop en perspectief voor de toekomst verliezen.

Chez Nous- Bij Ons biedt individuele begeleiding, maar brengt mensen ook samen door discussiegroepen en activiteiten. Ze willen dus veel meer zijn dan een plek waar mensen hun basisbehoeften kunnen vervullen. Het uitgangspunt is krachtig: iedere bezoeker maakt deel uit van de vereniging en heeft zeggenschap. En iedereen hoort hier thuis in Brussel, of je nu in een appartement woont of op straat slaapt. Door de werking eisen ze het recht op om samen te zijn, om te ontspannen en om deel te zijn van de samenleving, zonder oordelen.

Met de steun van Welzijnszorg kan Chez Nous – Bij Ons haar werking rond ontmoeting en mentaal welzijn in Brussel verder uitbouwen.

Hoe kijkt de maatschappij naar dakloosheid?

Hoe we naar dakloosheid en naar mensen die dak- en thuisloos zijn kijken, bepaalt mee hoeveel politieke aandacht er naar deze problematiek gaat. Daarom is het belangrijk om stil te staan bij de manier waarop onze samenleving naar dakloosheid kijkt.

Mensen die zelf geen ervaring hebben met dak- of thuisloosheid kunnen zich moeilijk inleven. Vooroordelen en verouderde denkbepelden spelen daarbij nog vaak een rol. Dakloosheid wordt dan te gemakkelijk verklaard vanuit individuele keuzes of persoonlijk falen.

Wanneer de structurele oorzaken onvoldoende worden herkend, zoals armoede, een tekort aan betaalbare woningen of ontoereikende inkomens, blijft het individu al snel als schuldige over. Wanneer dakloosheid bovendien wordt gezien als ongewenst of zelfs crimineel gedrag, verschuift de aandacht van het aanpakken van de oorzaken naar het bestrijden van het gedrag.

5.1. Menselijke afstand

De Nederlandse professor Wolf heeft het over de afstand tussen mensen, die verband houden met morele verantwoordelijkheid en met mededogen met de ander.

„Ik denk dat ik dat ook het meeste miste in het begin. Gewoon iemand aan wie ik dat kon zeggen. Zonder... Ik weet niet. Dat was moeilijk om tegen mensen te zeggen en te vragen of dat die iets konden doen. Dat vind ik sowieso eng, om hulp te vragen.”

– Guus, jonge twintiger

Hoe groter de afstand tussen mensen, hoe minder de neiging om iets voor de ander te doen. De afstand is niet perse onwil. Soms willen ze wel iets doen, maar weten ze niet goed wat (Wolf, 2024). In contact komen met mensen die dakloos zijn, kan mensen ook een onbehaaglijk gevoel geven. Mensen voelen aan dat de situatie niet klopt, maar stellen de overheid daarvoor niet verantwoordelijk (Schouwenaars, 2010).

De afstand werkt in de twee richtingen. De persoon die uitgesloten wordt, voelt het onderscheid ook zeer goed. Wij de mensen van de straat, zij de mensen die het in hun ogen goed voor elkaar hebben (Wolf, 2024).

De afstand zorgt er waarschijnlijk voor dat weinig mensen zich de aanpak van dakloosheid

echt aantrekken. Het staat dus niet hoog op de maatschappelijke en dus politieke agenda. Cru gezegd liggen er te weinig mensen écht wakker van.

5.2. Individueel schuldmodel

Naast de afstand tussen mensen, speelt ook onze kijk op dakloosheid een rol. Het individueel schuldmodel, met eventueel als tegenhanger het individueel pechmodel, is de rode draad die verklaart waarom het zo moeilijk loopt om structureel beleid te ontwikkelen om dakloosheid te voorkomen en beëindigen.

Uit een onderzoek onder de Belgische bevolking (BELSPO, 2003) blijkt dat de houding ten opzichte van daklozen afhankelijk is van de oorzaken die men toekent aan het probleem. Hoe meer een individu een dakloze persoon aanschouwt als verantwoordelijk voor zijn lot, hoe meer hij een negatieve gewaarwording zal hebben ten opzichte van hen, hoe minder hij positieve emotionele reacties zal hebben ten opzichte van daklozen en hoe minder hij het nuttig zal vinden om hen te helpen (Puype, 2020).

Het individueel schuldmodel bekijkt dakloosheid als een individueel probleem, veroorzaakt door slechte beslissingen door de persoon die dakloos is.

Bij het individueel pechmodel, gaat het ook om een individueel probleem, maar wordt de persoon die dakloos is niet als schuldige aangewezen. Dat gaat bijvoorbeeld om gevallen waar mensen hun woning verliezen na een brand of door een ernstige ziekte. Ook al is er vaak iets meer sympathie voor deze ‘oorzaken’ van dakloosheid, deze sympathie kan snel verdwijnen als de situatie te lang aansleept, of omdat de betrokkene zich niet gedraagt zoals verwacht wordt.

In beide gevallen is er geen aandacht voor de onderliggende structurele oorzaken van dakloosheid. Individuele problemen worden als dusdanig opgelost (of niet opgelost). Als de structurele oorzaken niet worden gezien of herkend, zullen ook geen structurele oplossingen genomen worden. Typisch aan de kijk vanuit het individueel schuldmodel is dat er weinig aandacht is voor preventie, want het is ieders individuele verantwoordelijkheid om niet in de problemen te komen en om niet dakloos te worden. De overheid moet volgens deze visie ook geen maatregelen nemen om situaties die leiden tot dakloosheid te proberen voorkomen.

5.3. Criminalisering van dakloosheid

Stigmatisering en criminalisering van mensen die dakloos zijn, zorgen verder voor afstand en zelfs negatieve gevoelens.

Door constant negatief over mensen in dakloosheid te spreken, worden deze negatieve gevoelens ook over gebracht op de publieke opinie. Veel mensen zijn in principe medelevend voor mensen die dakloos zijn, maar hun zichtbare aanwezigheid zorgt bij veel mensen ook voor angst, aangewakkerd door de onrustwekkende verhalen in de media.

Voor veel mensen wordt het leven op straat aan sich, de openbare ruimte gebruiken voor huiselijke activiteiten, al als verontrustend gezien. En misdragen mensen die dakloos zijn zich dus, gewoon door het feit dat ze geen woning hebben (Schouwenaars, 2010).

De publieke ruimte staat in het algemeen meer onder controle dan vroeger, dit heeft ook een impact op mensen die dakloos zijn en noodgedwongen verblijven in de openbare ruimte.

De criminalisering zien we in boetes voor bedelen, voor drinken in de openbare ruimte of op bepaalde plaatsen. Deze maatregelen duwen mensen verder naar de rand en maakt herstel nog moeilijker. Dakloosheid wordt gereduceerd tot een probleem van openbare orde en overlast, en daklozen worden daarbij onzichtbaar gemaakt (Schouwenaars, 2010).

“Overlast. Er wordt over ons gezegd dat we voor overlast zorgen, terwijl we gewoon proberen te overleven. Ik word boos van het woord overlast.”
– Dirk

De onzichtbaarheid mag ook letterlijk genomen worden. Mensen worden geweerd van bepaalde publieke plaatsen en worden verplicht zich te verplaatsen naar andere gebieden, vaker verder weg van bijvoorbeeld toeristische gebieden.

Mensen bedelen vooral als overlevingsstrategie wanneer ze onvoldoende andere inkomsten of bestaanszekerheid hebben. Voor sommigen is het een tijdelijke manier om geld te verdienen, voor anderen een noodzakelijke bron van inkomen. Ongeveer 2/3 bedelaars zegt dak- of thuisloos te zijn. En zeker niet alle mensen die dak- of thuisloos zijn bedelen.

Een verbod kan het bedelen zichtbaar verminderen, maar lost de onderliggende armoede niet op (Schrooten, Soare, Debruyne, & Adriaenssens, 2023).

De politie treedt soms hard op tegen mensen die dakloos zijn. Zo zijn er regelmatig politieacties op het De Coninckplein in Antwerpen, aan het Zuid station in Brussel, aan de fietsenstalling aan Zuid in Gent om de buurt, zoals dat zeer ontmenselijkend wordt omschreven "op te kuisen". Mensen worden dan beschuldigd van storend rondhanggedrag. Deze repressieve aanpak is zeer intimiderend voor de betrokkenen.

"Mogen mensen de publieke ruimte zoals een plein of een straat met banken niet meer gebruiken om er te zitten, te praten, iets te drinken, van de zon te genieten, elkaar te ontmoeten, kortom er gewoon te zijn? Of mag dat op het ene plein wel en op het andere niet. Of mag de ene mens dat wel en de andere niet? Is de samenleving zo intolerant geworden dat wie er een beetje 'scheef' of 'anders' uit ziet niet meer in het straatbeeld past?" – quote uit brief van actievoerders van het De Coninckplein in Antwerpen uit 2009

DOOSSE TUNGE
'Vijandige architectuur' moet daklozen buiten houden, straks ook uit Antwerpen-Centraal

Op de trapkruising van het Trappiermuseum in Amsterdam is een strakke lijn getrokken van een afgelegen. © Deirdre van den Berg
Stalen kabels moeten binnenkort voor korten schuilen of slapen in de winkelalages op spoorwegbogen in de Pelikaanstraat, een treinstation Antwerpen-Centraal.

Reportage

Wordt het Maximiliaanpark echt overspoeld door daklozen, sans-papiers en politieke activisten?

Het tentenkamp in het Maximiliaanpark blijkt vooral een broeikamer van solidariteit. © WOUTER VAN VOOREN

Deze maatregelen dragen niet bij aan de oplossing voor mensen die dakloos zijn. Het gaat er niet om de oorzaken en achtergronden van dakloosheid aan te pakken, maar meer om zaken als orde en fatsoen in de openbare ruimte te vrijwaren (Schouwenaars, 2010).

"Als je lang op staat hebt geleefd, zodra je in de reguliere woonvorm komt komen alle schulden op je af! 20 euro wordt ineens 200 en 2000 euro, enz... Je probeert geen schulden te maken door op straat te slapen, maar door GAS-boetes krijg je er nog problemen bij als je op een bankje zit of ergens aan het slapen bent,"

– Rachid

Regio Brussels Gewest

Een maand na 'Operatie Opkuis' in het Zuidstation: "De problemen zijn verschoven"

Een maand geleden hield de politie een grootscheepse controleactie in en rond het Zuidstation. Het was een reactie op de toenemende onveiligheid in de stationsbuurt. Het Zuidstation en zijn omgeving lijken er vandaag properder en veiliger bij te liggen dan toen. Toch zegt de situatie buurtbewoners. Vol

Daklozen zorgen al enige tijd voor overlast aan het station van Brugge en een kraakpand aan de overkant. Donderdag kwam het tot een steekpartij. © Benny Proot

UKO

Overlast aan station van Brugge bereikt dieptepunt, slachtoffer steekpartij getuigt: "Ik probeer mijn leven net weer op rails te krijgen"

Geen jeugdbendes, wel daklozen veroorzaken sinds enige tijd overlast aan het station van Brugge en in een kraakpand aan de overkant. Al te vaak onder invloed van goedkoop bier – halve liters om precies te zijn. Donderdagmiddag kwam het tot een triest dieptepunt. Een onderlinge discussie eindigde met een steekpartij. Wat is er aan de hand? En hoe los je dit op? Wij trokken ter plaatse en troffen er het slachtoffer aan.

Oorzaken van dak- en thuisloosheid

Er bestaan veel vooroordelen over dak- en thuisloosheid en over mensen die dak- en thuisloos zijn. In een maatschappij waarbij eigen verdienste hoog aangeschreven staat, wordt dakloosheid dan ook vooral als een persoonlijk falen gezien. Er is geen aandacht voor het feit dat onze woonmarkt drempels opwerpt, dat onze hulpverlening niet altijd zo goed functioneert en dat sociale bescherming vaak ontoereikend is.

“Vaak wordt thuisloosheid toegeschreven aan een onvermogen en falen om te functioneren in wat wordt voorgesteld als onproblematische sociale systemen. Wie beter kijkt, ziet dat de werkelijkheid anders is. Discriminatie en structurele uitsluiting op verschillende terreinen spelen een belangrijke rol in dak- en thuisloosheid.” (Schrooten, 2022).

Het kan iedereen overkomen.

Hoewel het effectief iedereen kan overkomen, zien we toch dat er risicofactoren zijn. Iemand die opgroeide in armoede heeft een veel grotere kans om als volwassene dakloos te worden, dan iemand die niet in armoede opgroeide. Dakloosheid is geen gevolg van toevallige pech. Het is vaak de combinatie van verschillende ‘pech’-situaties in een maatschappelijk systeem dat niet voldoende afgestemd is om met deze situaties om te gaan en om iedereen een recht op wonen te garanderen.

“Maar de belangrijkste voorspellende factor om dakloos te zijn op je dertigste is opgroeien in armoede, zo blijkt uit internationaal onderzoek. De grootste groep dak- en thuislozen bestaat uit mensen voor wie het leven altijd al instabiel en precair is geweest. Bij hen is het niet zo dat één enkel omslagpunt tot dakloosheid geleid heeft.”- Professor K. Hermans in een interview met KU Leuven in 2023.

We kunnen deze ‘pech’-situaties ook als triggers omschrijven. Een scheiding of conflict met ouders is vaak een moment waarop het risico op dakloosheid groter wordt. En dan moeten we ons afvragen waarom een scheiding bij de ene persoon wel tot dakloosheid leidt en bij de andere niet. Op welke sociale bescherming kunnen mensen rekenen? Hebben ze toegang tot (tijdelijke) uitkeringen om een moeilijke periode te overbruggen? Zijn er noodwoningen ter beschikking of is de toegang tot de private huurmarkt gemakkelijk genoeg voor mensen met een laag inkomen?

... “Ik had nooit gedacht dat ik dakloos zou worden, maar soms gebeurt het. Eerder lukte het me niet om weg te gaan. Ik was bang om op straat te belanden. Het kwam eerst niet in me op om de beslissing te maken te vertrekken want ik heb geen familie om naartoe te gaan of om me bijvoorbeeld te helpen. Ik wist niet eens de regels, mijn rechten, mijn plichten, niets.”
... - Fatima

Hoe zit het als mensen willen verhuizen omdat hun woning ongeschikt is? Zijn er dan alternatieven voorhanden, is er hulpverlening die kan helpen bij de zoektocht? Niet zelden horen we van mensen dat ze liever in een te kleine of ongezonde woning blijven wonen omdat dat tenminste nog een dak boven het hoofd is. Is het dan een persoonlijk falen als je toch je woning zou verlaten?

Uiteraard spelen ook financiële redenen een rol, zoals het niet kunnen betalen van de huur, waarna een uithuiszetting volgt. Vaak hangt dit ook samen met bovenstaande triggers. Als je zonder wettig verblijf bent, heb je vaak enkel toegang tot preciaire en laagbetaalde arbeid. Na een relatiebreuk is het voor veel mensen moeilijk om de huur alleen op te hoesten. Het is duidelijk dat vaak een combinatie van factoren aanleiding geeft tot dakloosheid. Ook gezondheidsproblemen zijn zo’n trigger. Zeker psychische gezondheidsproblemen worden vaak gemeld als een van de oorzaken door de hulpverleners die de tellingen uitvoerden (Pierre, 2024).

De analyse laat zien dat woningverlies meestal niet door één enkele oorzaak ontstaat. Vaak is het het gevolg van een combinatie van verschillende factoren die samen leiden tot instabiele huisvesting en uiteindelijk tot dak- en thuisloosheid.

Het recht op wonen is te belangrijk, te fundamenteel om aan het toeval over te laten. Het is een recht dat veel actiever zou moeten worden opgenomen door de overheden. Het kan niet dat triggerende situaties zoveel leed veroorzaken.

6.1. Structurele oorzaken

6.1.1. Wooncrisis

Het functioneren van de woonmarkt in een land is, zo blijkt uit internationaal onderzoek, een van de belangrijkste oorzaken van dak- en thuisloosheid. Het gaat dan vooral om het gebrek aan betaalbare woningen (Aerts, 2025a).

De sociale woonmarkt is veel te beperkt in Vlaanderen en Brussel. Het gaat om ongeveer 6% van het totale woonbestand. De vraag naar sociale woningen is dus veel groter dan het bestaande aanbod. Het aanbod groeit bovendien slechts traag. Dit komt ook omdat er ondertussen moet worden geïnvesteerd in de renovatie van woningen. In Vlaanderen zorgde de fusie van de sociale woonactoren bovendien voor extra belemmeringen om het aanbod snel te vergroten.

Eind 2025 stonden er 215.337 huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning in Vlaanderen, ondanks een actualisatie van de lijst en verstrengde voorwaarden.

In Brussel staan ongeveer 60.000 gezinnen op de wachtlijst. De wachttijden voor een sociale woning liggen tussen 8 en 15 jaar. Het lage tempo van de bouw van sociale woningen is te wijten aan twee belangrijke factoren: de lang aanslepende procedures (politieke besluitvorming, urbanisme, openbare aanbesteding, beroepsprocedures enz.) en de moeilijkheid om bouwgronden te mobiliseren voor betaalbare huisvesting (Wagener, De Moor, Emmanuel, & Moriau, 2023).

De beperkte sociale huurmarkt wordt niet aangevuld met een goed werkende private huurmarkt. Door de stijgende huurprijzen op de privémarkt besteden Brusselaars een steeds groter deel van hun inkomen aan huur, tot zelfs 70%. Mensen krijgen het steeds moeilijker om hun huur te betalen, wat leidt tot steeds meer uitzettingen. Als reactie daarop bestaat sinds 2021 het concept van buitensporige huurprijzen (d.w.z. huurprijzen die de referentiehuurprijzen overschrijden), die strafbaar zijn, maar het komt zelden tot sancties (Wagener, De Moor, Emmanuel, & Moriau, 2023).

In Vlaanderen is de private huurmarkt bijzonder klein. Zoals eerder gezegd, zorgt een tekort aan betaalbare woningen op de private huurmarkt voor

verdringingseffecten. Verhuurders kiezen vrij wie zij als meest geschikt ervaren.

“Binnenkort heb ik opnieuw recht op een leefloon van ongeveer 1200 euro. Maar een appartement vinden is bijna onmogelijk. De huurprijzen zijn te hoog en verhuurders willen niet aan mij verhuren.”
– Solange

Voor jongeren en nieuwkomers is het ook niet vanzelfsprekend om hun weg te vinden naar verhuurders of verhuurkantoren en om contracten goed te begrijpen (Mayock, Parker, & Smeyers, 2019).

Huurschulden

Het gebrek aan betaalbare woningen zorgt ervoor dat mensen een groot deel van hun inkomen aan huur moeten betalen. Dit kan, tijdelijk of permanent, te moeilijk worden. Hierdoor ontstaan huurschulden. Huurschulden zijn de grootste oorzaak van uithuiszettingen. En uithuiszettingen zetten de weg naar dak- en thuisloosheid wijd open.

Eén op twee private huurders in Vlaanderen besteedt meer dan 30% van het inkomen aan huur. 34% van de huurders op de private markt houdt niet voldoende inkomen over om menswaardig te leven na het betalen van woonlasten (de Smalen & Van den Broeck, 2025).

Een blik op de cijfers van schuldhulpverlening leert dat erkende instellingen schuldhulpverlening betaalbare huisvesting als een steeds grotere uitdaging zien.

“Het gaat zowel om gezinnen met effectieve woonschulden als om gezinnen waarbij de woonkost een disproportioneel deel van het budget inneemt, onder meer door de sterke indexeringen van huurprijzen.”
(Smets, 2026)

Naast woonkost zelf, kunnen ook de kosten verbonden aan een verhuis gezinnen in financiële moeilijkheden brengen (Smets, 2026).

Uit een onderzoeksrapport van 2023 blijkt dat in 33% van de schuldhulpdossiers sprake is van huurachterstal. Huurschulden staan daarmee in de top vijf van meest voorkomende schuldsorten bij de opstart van een dossier schuldhulpverlening, na schulden bij nutsvoorzieningen, gezondheidszorgschulden, fiscale schulden en telecomschulden (Smets, 2024).

Het hebben van huur- en andere schulden heeft een grote mentale impact op mensen. Ze leven in constante stress en de angst om hun woning te verliezen is voortdurend aanwezig. Hierdoor gaan mensen soms hun post of deur niet meer openen, waardoor schulden zich nog verder kunnen opstapelen. De weg naar hulpverlening is bovendien niet vanzelfsprekend. Mensen weten niet altijd waar ze terechtkunnen en ook schaamte speelt een grote rol.

Wanneer er sprake is van problematische huurachterstal, kan de verhuurder naar de vrederechter stappen om het huurcontract te laten ontbinden. Er is ook de mogelijkheid om via een verzoening tot een gezamenlijk akkoord te komen, maar dit is geen verplichting. Het OCMW wordt hiervan op de hoogte gesteld en probeert de huurder bij te staan (SAM vzw, 2026).

Uithuiszettingen

Huurschulden kunnen leiden tot een uithuiszetting en vormen de belangrijkste reden voor verhuurders om een procedure tot uithuiszetting op te starten. Als er geen akkoord wordt bereikt en de rechter de huurovereenkomst ontbindt vanwege wanbetaling, moet de huurder de niet-betaalde huur, de proceskosten en vaak ook een wederverhurlingsvergoeding betalen. Dit is een soort schadevergoeding voor de verhuurder. Deze schulden worden opgenomen in het vonnis en kunnen dus worden gevorderd. Een gerechtsdeurwaarder kan in opdracht van de verhuurder, op het nieuwe adres beslag leggen op de roerende goederen van de huurder of op diens inkomen.

Als de rechter de huurovereenkomst ontbindt, moet de huurder de woning verlaten, indien nodig gedwongen. Normaal gebeurt dit binnen de maand na de betekening van het vonnis, maar de rechter kan ook een andere termijn bepalen als er bijzondere omstandigheden zijn, bijvoorbeeld de aanwezigheid van jonge kinderen in het huishouden.

Bij de betekening wordt het OCMW opnieuw op de hoogte gesteld van de nakende uithuiszetting (SAM vzw, 2026).

Volgens de meest recente daklozentellingen in Vlaanderen wordt het aantal mensen dat bedreigd wordt met een uithuiszetting geschat op 1.513 volwassenen en 1.303 kinderen. Niet al deze personen worden uiteindelijk dak- of thuisloos, maar in een woonmarkt

die weinig kansen biedt aan mensen met een laag inkomen, is het risico groot dat er niet tijdig een geschikte woning wordt gevonden.

In Brussel schat men dat één op de honderd hurende huishoudens te maken krijgt met een uithuiszettingsdossier. Voornamelijk jonge koppels, alleenstaanden en financieel kwetsbare gezinnen lopen risico op een uithuiszetting (Coremans, 2026)

Bij een uithuiszetting verliezen mensen vaak niet alleen hun woning. Soms verliezen ze ook (een deel van) hun inboedel of hun auto en soms wordt er beslag gelegd op hun loon. Het mag dan ook niet verbazen dat dit voor veel mensen een erg traumatiserende gebeurtenis is.

“Ik heb mijn spullen even via mijn zus in een garagebox kunnen zetten, die zijn na een tijd helemaal beschimmeld geraakt, nu heb ik niets meer, alleen mijn auto.”
– Hassan

Preventie van uithuiszettingen

Om uithuiszettingen te vermijden, moet huurachterstal worden voorkomen. Dat moet in de eerste plaats via inkomens die hoog genoeg zijn. Indien nodig moeten die worden aangevuld met huurpremies. Huurders moeten weten op welke tegemoetkomingen en ondersteuning ze eventueel recht hebben.

Mensen die in de problemen komen met hun huur, moeten snel met hun vragen terechtkunnen bij een woonloket of meldpunt. Ook verhuurders zouden hier sneller toegang toe moeten hebben. Hoe sneller huurachterstal wordt opgemerkt, hoe beter.

Het Fonds ter Bestrijding van Uithuiszetting (FBU) is een Vlaams fonds waarop huurders en verhuurders via een OCMW een beroep kunnen doen om te vermijden dat huurachterstal tot uithuiszetting leidt. Als er een begeleidingsovereenkomst wordt aangegaan, kan de verhuurder onmiddellijk 50% (met een maximum van 1.568 euro) van de achterstal ontvangen. Voor het andere deel wordt een afbetalingsplan opgesteld. De verhuurder kan dan geen procedure tot uithuiszetting aangaan zolang de huurder zich aan het afbetalingsplan houdt en geen nieuwe huurschulden maakt.

Deze procedure is vooral geschikt als de huurschulden nog niet te hoog zijn opgelopen en veroorzaakt worden door tijdelijk inkomensverlies. Helaas is het Fonds nog

niet voldoende gekend en maken niet alle OCMW's er gebruik van. Sneller gebruikmaken van het Fonds zou veel leed kunnen vermijden.

Voor mensen van wie het inkomen structureel te laag is, is het moeilijk om het afbetalingsplan en de lopende huur te combineren. Wel kan het ervoor zorgen dat de rust terugkeert, waardoor naar alternatieven kan worden gezocht.

Uithuiszettingen worden soms ook uitgesproken vanwege overlastsituaties. Om deze te voorkomen, is het belangrijk dat er voldoende preventieve woonbegeleiding beschikbaar is. Dat betekent ook dat huurders en verhuurders op de hoogte moeten zijn van het aanbod. Bij preventieve woonbegeleiding bemiddelt de woonbegeleider tussen huurder en verhuurder om samen tot afspraken te komen. Hoe vroeger een traject wordt opgestart, hoe groter de kans op succes (SAM vzw, 2026).

Onbewoonbaarverklaring

“Ik had een appartement gevonden, ik was super gelukkig, ik dacht eindelijk! Ik had woonsubsidie aangevraagd, de stad kwam langs, en er kwam een papiermolen op gang. Bleek dat er een bouwovertreding was gebeurd. ik ging niet akkoord met de situatie, het was de huisbaas die niet in orde was, niet ik.”
- Omar

Mensen kunnen ook hun woning verliezen als deze onbewoonbaar wordt verklaard. De gemeente en eventueel Wonen in Vlaanderen kunnen een woononderzoek uitvoeren om gebreken aan een woning vast te stellen. De gebreken worden in drie categorieën opgedeeld. Gebreken van categorie III zijn ernstige gebreken die menonwaardige levensomstandigheden veroorzaken of een direct gevaar vormen voor de veiligheid of gezondheid van de bewoners. Een gebrek van categorie III maakt de woning ongeschikt én onbewoonbaar. De burgemeester kan in zijn verslag aangeven dat de woning onmiddellijk moet worden verlaten (Vlaamse overheid, z.d.).

GOED VOORBEELD

CABRIO project CAW Limburg

Cabrio is een uniek Limburgs project voor dak- en thuislozen in Pelt, Tongeren en Sint-Truiden. Het is een initiatief in samenwerking met het netwerk RELING en in een coördinatie van CAW Limburg.

Nadat werd vastgesteld dat sommige mensen niet in aanmerking kwamen voor de bestaande maatschappelijke ondersteuning om toegang te krijgen tot huisvesting, sloegen ze in Limburg de handen in elkaar om een multidisciplinair team op te richten dat kan voorzien in: psychiatrische zorg, hulp bij zelfstandig wonen, sociale begeleiding, begeleiding bij huisvesting, en zorg voor druggebruikers.

Het team wil dicht bij de mensen staan en onvoorwaardelijke hulp bieden die is aangepast aan de personen zelf. Het team bemiddelt ook tussen de gebruikers en hun verhuurders (particulieren, woningmaatschappij), de opvangcentra, de verantwoordelijken van de diensten, en biedt praktische steun bij schuldbeheer. Het CABRIO-project wil ook samenwerken met de directe omgeving van de begunstigde, om deze preventieve aanpak te ondersteunen en ervoor te zorgen dat de begunstigde in zijn woning kan blijven (Wagener, De Moor, Emmanuel, & Moriau, 2023).

In theorie moet in deze gevallen een alternatief worden aangeboden, bijvoorbeeld via herhuisvesting of een versnelde toewijzing van een sociale woning. Maar gezien het beperkte aanbod aan sociale woningen en noodwoningen is de realiteit anders.

Het gebeurt ook vaak dat mensen eigenlijk in een ongeschikte en onbewoonbare woning verblijven, maar de boodschap krijgen dat ze beter niet verdergaan met de procedure omdat er geen alternatieve woning is. Dit is uiteraard geen correcte toepassing van de wetgeving en brengt de gezondheid van mensen in gevaar. Toch gaan veel mensen mee in dit verhaal.

“Ik heb een dak boven mijn hoofd. Maar geen goed dak. Dus ik ben ook bij de woondienst geweest. En ik heb alles in gang gestoken om het te laten afkeuren. Maar dan zeggen ze: ‘We hebben geen woningen dus op het moment dat het afgekeurd wordt, sta je op straat.’ Ik woon dan liever in een slechte woning dan op straat.”
– Kelly

Een ongeschiktheids- of onbewoonbaarheidsverklaring zorgt trouwens niet automatisch voor de ontbinding van de huurovereenkomst. Huurders moeten de huur dus blijven betalen.

Zoektocht naar een nieuwe woning

Snel opnieuw een stabiele woning hebben is belangrijk om de impact van een uithuiszetting of onbewoonbaarverklaring zo veel mogelijk te beperken. In de periode daartussen moet altijd vermeden worden dat mensen op straat of in een zeer precare woonsituatie belanden. Soms bieden nood- of doorgangswoningen van het lokaal bestuur een tijdelijke oplossing of kunnen het CAW of de woonmaatschappij voor noodopvang zorgen. Ook het eigen netwerk kan soms een tijdelijke oplossing bieden (SAM vzw, 2026).

“De stad liet weten dat ze geen begeleiding konden voorzien. Ik ben af en toe naar een organisatie geweest, om te praten, gewoon mijn verhaal, maar ze zeiden dat ze niet mee konden zoeken naar een woning omdat zij dit niet doen.”
– Hassan

“Het is heel moeilijk om met een hoofd vol zorgen en gestresseerd door uw levenssituatie een woning te gaan zoeken. Stel u voor: vanuit de nachtopvang om 8 uur buiten, niet kunnen slapen door zorgen en pijn, ‘s morgens in de kou gaan zoeken naar een appartement. Ik bel aan voor een appartement, die mensen doen open en kijken naar mij en denken: ‘Aan u verhuren zoals jij eruit ziet?’”
– Stijn

6.1.2. Ongelijkheid

De wooncrisis is natuurlijk een cruciale factor in dak- en thuisloosheid. Maar de wooncrisis is een wooncrisis voor mensen met een laag en midden inkomen. En dat heeft dan weer alles te maken met armoede en sociale ongelijkheid. De hoge kosten voor huisvesting gaan samen met een versobering van de sociale zekerheid (Wolf, 2024), met meer focus op controle en minder op onvoorwaardelijke rechten. Het is praktisch onmogelijk om een menswaardig leven te leiden als je moet overleven van een minimumuitkering, of dat nu een werkloosheidsuitkering of ziekte-uitkering is. De verstrenging in de regelgeving van de werkloosheidsuitkeringen zal de precarisering doen toenemen. Het leefloon is sowieso ruim onvoldoende om mee te kunnen overleven, laat staan om er een kwaliteitsvolle woning op de private huurmarkt van te kunnen betalen. Er nog van uitgaande dat je een verhuurder kan vinden die überhaupt een woning wil verhuren aan iemand met een leefloon.

6.2. Institutionele oorzaken

Met institutionele oorzaken van dak- of thuisloosheid bedoelen we dat mensen dak- of thuisloos worden of blijven door hoe instellingen en maatschappelijke systemen georganiseerd zijn en door keuzes die door het beleid gemaakt worden.

“Ik vond het vooral absurd dat het gewoon mogelijk was om als 18-jarige dan zonder domiciliëring gezet te worden. Dus dat ze op papieren ook zien dat je niks hebt en dat niemand zich een vraag stelt: is dat wel normaal? Die is 18 en die wordt uitgeschreven door zijn ouders. Dat is toch niet normaal?”
– Guus

6.2.1. Verstrenge toegang tot de sociale huisvesting

In Vlaanderen en Brussel is er een groot tekort aan sociale huisvesting. Recent is er in Vlaanderen toch wat vernieuwde, weliswaar bescheiden, ambitie om het aantal sociale woningen te laten groeien met 56.000 extra woningen tegen 2042. Maar naast dit groeipad lijkt de strategie er vooral op gericht om de toegang tot sociale huisvesting te bemoeilijken. Een veelbesproken maatregel is die van lokale binding. Dit is een systeem waarbij voorrang wordt gegeven aan mensen uit de eigen gemeente. Het lijkt een rechtvaardige maatregel om mensen de kans te geven om in hun eigen buurt te blijven wonen. In feite is het echter een uitsluitingsmaatregel voor een aantal zeer precare groepen, in het bijzonder mensen die al dak- of thuisloos zijn, aangezien zij vaak noodgedwongen verhuizen, en nieuwkomers.

Armoedeorganisaties en andere organisaties die zich inzetten voor het recht op wonen, hebben altijd gepleit om ‘woonnood’ als belangrijkste criterium te nemen bij de toekenning van een schaars goed als een sociale woning. Helaas is de Vlaamse regering daar niet in gevolgd. Er is een systeem van versnelde toewijzing voor mensen met een grote woonnood. Maar dit aandeel van 20% van de toewijzingen is te klein om de nood op te vangen en vaak worden er extra begeleidingsvoorwaarden aan gekoppeld.

De keuzes in de wetgeving zijn dus mede een oorzaak van dak- en thuisloosheid. Want zoals eerder gezegd, is het risico om dakloos te worden ongelijk verdeeld

en hangt het sterk samen met risicofactoren voor armoede. Het gaat dan om mensen met een korte scholingsgraad, mensen met een niet-EU-achtergrond, eenpersoonshuishoudens, eenoudergezinnen en mensen met gezondheidsproblemen. De vraag rijst: als we weten dat deze groepen een verhoogd risico lopen om dak- en thuisloos te worden, waarom ligt onze focus in preventie dan niet ook bij deze groepen? Waarom zijn het net deze mensen die uit de boot vallen bij sociale woningen omdat ze niet aan de verstrenge voorwaarden voldoen?

6.2.2. Toegang tot de sociale zekerheid

De recente beslissingen van de federale overheid om de werkloosheidsuitkeringen in de tijd te beperken, en andere maatregelen binnen de sociale zekerheid, hebben een effect op de inkomenszekerheid van mensen. Dat zal ook gevolgen hebben voor hun positie op de woonmarkt en het risico op dak- en thuisloosheid vergroten.

Omgekeerd heeft het feit dat mensen dak- en thuisloos zijn geworden ook een effect op hun toegang tot de sociale zekerheid, waardoor het nog moeilijker wordt om uit hun situatie te geraken.

Toegang tot werkloosheidsvergoeding

Om een werkloosheidsvergoeding te verkrijgen, moet je aan een aantal voorwaarden voldoen. Je moet wettelijk in België verblijven en dus een adres hebben. Een referentieadres volstaat ook. Je moet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, ingeschreven zijn bij het werkloosheidsbureau (VDAB of ACTIRIS) en meewerken aan hun begeleiding. Het hebben van een referentieadres is geen excuus om afspraken te missen. Veel correspondentie gebeurt nu ook via e-mail, wat betekent dat je daadwerkelijke toegang tot internet moet hebben.

In eerdere uitspraken van de arbeidsrechtbank erkende de rechter wel dat het niet hebben van een dak boven het hoofd het zoeken naar werk bemoeilijkt. De persoon mag dus niet worden afgerekend op zijn of haar zoekgedrag. De vraag is of deze redenering, in de huidige omstandigheden waarin de reglementering en controle van werkzoekenden verder zijn aangescherpt, nog steeds wordt gevolgd. Nochtans is het de logica zelf dat dakloosheid een zeer negatieve impact heeft op je mogelijkheden om werk te zoeken en te vinden.

“Wat de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt betreft, stelde het arbeidshof te Brussel (18 december 2014) de RVA in het ongelijk, met betrekking tot de controle van de beschikbaarheid van een dakloze. In een procedure van activering en evaluatie van het zoekgedrag naar werk werd vastgesteld dat betrokkene reeds meer dan 2 maanden dakloos was vooraleer het gesprek plaatsvond, een situatie die het zoeken naar een baan had belemmerd. Toch werd hij definitief uitgesloten van het recht op uitkeringen. Nadat de arbeidsrechtbank te Brussel een vonnis (18 januari 2013) velde waarin de uitsluiting werd tenietgedaan, benadrukte het arbeidshof dat betrokkene werd geconfronteerd met zorgen van levensbelang, die belangrijker waren dan de prioriteiten uit de overeenkomst gesloten met de RVA.” (Puype, 2020)

Toegang tot de ziekteverzekering

De aansluiting bij de ziekteverzekering is verplicht in België, maar het is geen automatisch systeem. Je moet je dus zelf actief aansluiten. Niet iedereen is op de hoogte van die verplichting of is in de mogelijkheid om zich aan te sluiten. Zeker voor mensen die op straat of in de opvang verblijven, is het moeilijk om administratief in orde te zijn of te blijven. Als je niet aangesloten bent, word je ook niet gedekt door de

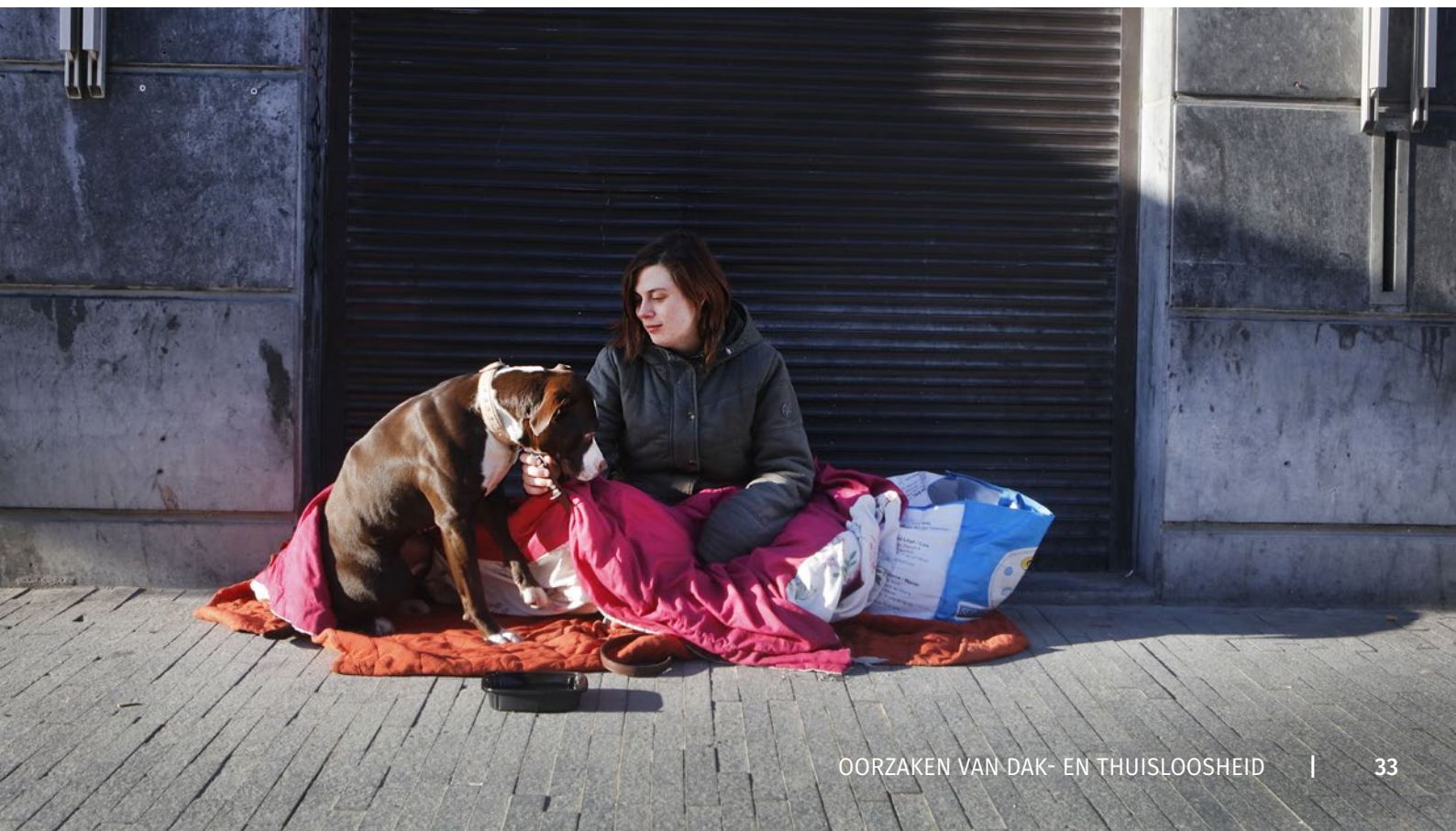
verzekering. Dakloze personen die niet langer in orde zijn met hun ziekteverzekering, kunnen wel (in theorie) nog gebruikmaken van dringende medische hulp.

• **“Ja, de identiteitskaart, de ziekteverzekering, dingen die we allemaal kwijt zijn geraakt. Enfin, ik had dat op straat allemaal verloren.”**
• – Marie

Er wordt ook melding gemaakt van problemen met het referentieadres. Mensen die nog een ziekte-uitkering krijgen kregen geen referentieadres omdat hun inkomen te hoog was; maar voor het verkrijgen van de ziekte-uitkering is een adres nodig. Dus moesten mensen eerst hun uitkering zien stopgezet worden, waarna ze een referentieadres konden krijgen om dan terug de uitkering aan te vragen. De wereld op zijn kop, en opnieuw een voorbeeld van ons institutioneel systeem dat zichzelf in de weg staat (Puype, 2020).

Referentieadres

Het referentieadres voor daklozen werd ingevoerd in 1997 en was toen een grote stap voorwaarts. Met het referentieadres stonden mensen toch nog ingeschreven in het bevolkingsregister, wat belangrijk is voor je toegang tot rechten.

“Je gaat om hulp voor een woning naar de woondienst. Maar dan krijg je de reactie: “Ja, maar ja, mevrouw, we kunnen je niet helpen. Jij hebt nog een adres.” Oké, je laat je dan ambtshalve schrappen. Ik heb dus dat advies gekregen, dat ik omdat ik een adres had, ik geen voorrang kon krijgen. Dat ik eigenlijk echt thuisloos, adresloos moest zijn. Dus ja, ik laat mij ambtshalve schrappen. En we gaan dan terug en kregen de reactie: “ja maar ja, mevrouw, we kunnen je niet helpen? Je hebt geen adres. Ja, maar jullie hebben mij wel het advies gegeven, dat ik geen adres mag hebben.”

– Kelly

“Ik kreeg een parkingvergunning, had het met hulp van het CAW online aangevraagd, het werd goedgekeurd, toch kreeg ik na enkele maanden boetes, het parkingbedrijf zegt dat een referentieadres geen recht geeft op een parkingvergunning.”

– Hassan

Eind juni 2024 hadden 14.223 personen in België een referentieadres bij een OCMW, van wie 33,1% in het Vlaamse Gewest, 38,6% in het Waalse Gewest en 28,3% in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (Vandewiele & Halflants, 2025).

Ondanks de intenties van de wetgever, blijkt het in de praktijk niet altijd even vanzelfsprekend om een referentieadres te bekomen. De voorwaarden in de bestaande wetgeving zijn strikt en sluiten bepaalde doelgroepen uit. Daarenboven wordt dakloosheid voor de toekenning van het referentieadres heel strikt gedefinieerd waardoor niet alle categorieën uit de ETHOS-definitie in aanmerking komen (Lammens & Robben 2025) (Vandewiele & Halflants, 2025)

Er zijn ook OCMW's die weigerachtig staan tegenover de toekenning van een referentieadres. Soms kan het ook lang duren vooraleer de vorige verblijfplaats in een andere gemeente ambtshalve geschrapt wordt (Puype, 2020). Er worden geen cijfer gegevens bijgehouden over de weigeringen.

Het referentieadres moet niet bij het OCMW staan, maar kan ook bij een particulier. Deze mogelijkheid wordt maar weinig gebruikt, uit schrik voor de gevolgen voor de persoon die toelaat om de persoon in te schrijven op zijn adres (Puype, 2020). Het kan dan gaan om angst

voor de eigen uitkering, of schrik voor deurwaarders en inbeslagnames.

“En tussen die tijd heb ik wel 1,5 tot 2 jaar een kamer gehad. Dat mocht eigenlijk niet verhuurd worden. Ik heb dat dan gevonden via een Facebookgroep. En dan uiteindelijk ook heel veel problemen met leefloon, OCMW, mijn identiteitskaart vragen en zo. Want ik had dan ook geen echt adres daar eigenlijk, dus veel problemen waren eigenlijk nog niet opgelost toen.”

– Guus, jonge twintiger

6.2.3. Toegang tot opvang en oriëntatie

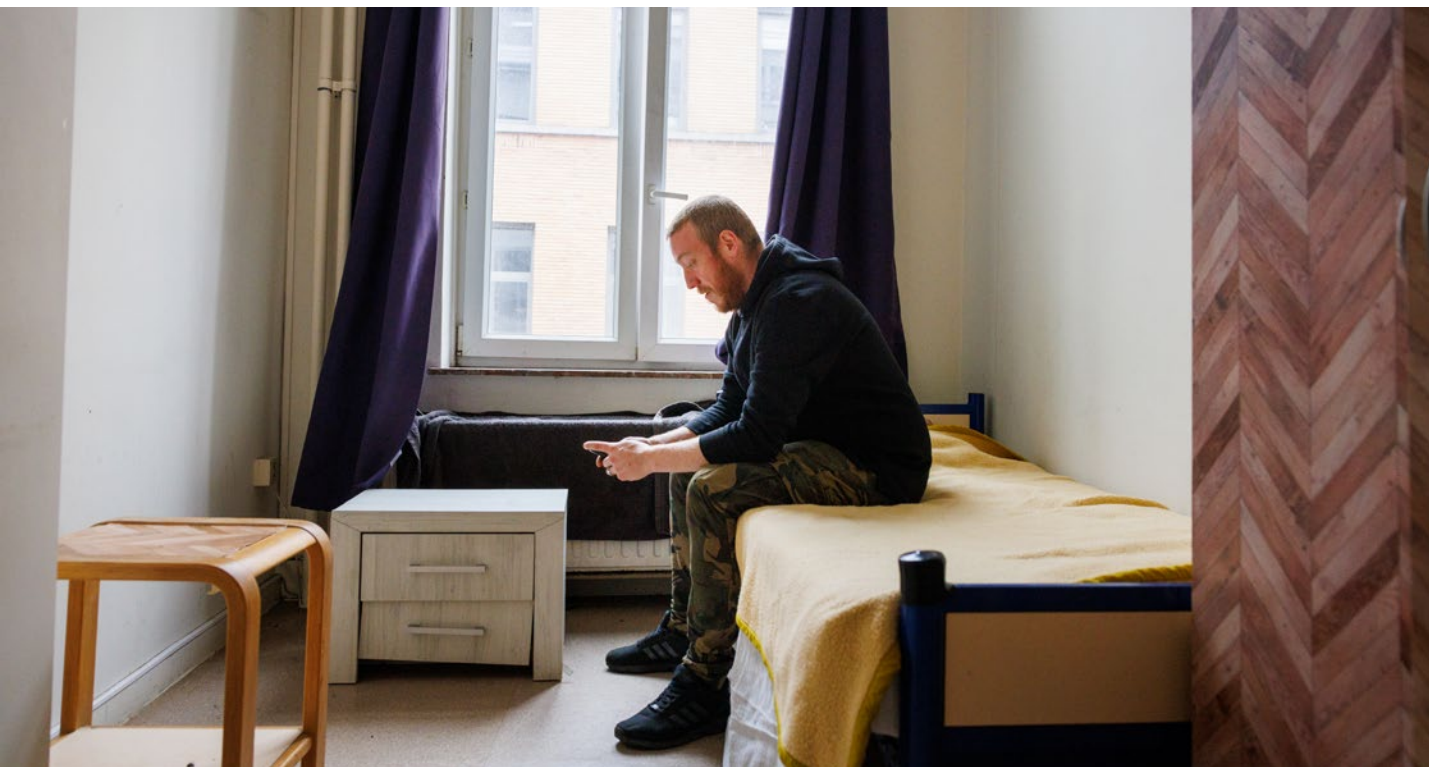
Op dit moment bevindt België zich in een asielopvangcrisis. Deze en voorgaande ministers beslisten om niet langer iedereen die een asielaanvraag wil indienen, opvang aan te bieden. Enerzijds omwille van een zogenaamd capaciteitsprobleem en anderzijds als manier om mensen te ontraden asiel aan te vragen in België.

Als er geen opvang wordt voorzien voor mensen die een asielaanvraag indienen, is het ook niet verwonderlijk dat deze mensen zich bij gebrek aan een alternatief in de openbare ruimte bevinden. Het is dus het beleid dat met de gemaakte keuzes rond de opvangcrisis ook een acute dakloosheidscrisis creëert.

“Door de federale antwoorden op de komst van verzoekers om internationale bescherming beleeft het Brussels Gewest sinds 2010 een opeenvolging van chaotische situaties en telt het vooral duizenden migranten die op straat leven.” (Bruss'Help vzw, 2024)

Deze beslissing heeft wel geen effect op de totale cijfers voor dak- en thuisloosheid, want ook mensen die zich in een opvangcentrum bevinden, zijn volgens de ETHOS definitie thuisloos.

Ook is de preciaire situatie van de betrokkenen niet opgelost wanneer ze in de opvang verblijven. Op het moment dat de persoon die asiel zoekt een erkenning krijgt, moet ook de zoektocht naar een eigen woning beginnen. De opvang moet immers verlaten worden, ten laatste na twee maanden. Gezien de problemen op de woonmarkt is dit geen eenvoudige klus voor mensen die nieuw zijn in het land, nog maar net de mogelijkheid hebben om te werken en de taal aan het leren zijn.

De begeleiding is beperkt, ook omdat wonen een Vlaamse bevoegdheid is en asielopvang een federale bevoegdheid.

Organisaties als Orbit vzw proberen erkende vluchtelingen te helpen bij het vinden van een woning. Enerzijds door burgerinitiatieven die woningen inhuren en onderverhuren aan vluchtelingen te ondersteunen en anderzijds door het gebruik van het systeem 'melding tijdelijk wonen', waarbij mensen ongebruikte ruimte in hun woning verhuren aan een vluchteling, te stimuleren.

En dan is er nog de groep mensen zonder wettig verblijf. Zoals eerder gezegd, is dit een groep die ruim aanwezig is onder de populatie dak- en thuislozen. Dat is ook logisch, omdat hun kansen op de sociale woonmarkt nihil zijn en ook op de private huurmarkt hun kansen beperkt zijn door uitsluiting en discriminatie.

Voor deze groep volstaat een klassieke aanpak zoals Housing First niet altijd, omdat hun verblijfsstatus onzeker is. Er is daarom nood aan aangepaste, menswaardige opvang waar naast een bed ook begeleiding, juridische ondersteuning en materiële hulp wordt aangeboden. Afhankelijk van hun toekomstperspectief kan die begeleiding gericht zijn op integratie en het opbouwen van rechten, of op vrijwillige terugkeer met een duidelijk toekomstplan (Debruyne, 2021). Deze opvang kan geboden worden in Opvang- en Oriëntatieprojecten.

Mensen die op straat terechtkomen, kunnen immers niet nadenken over hun toekomst, of dat nu een toekomst in België is of in het land van herkomst. Een stabiele omgeving die de nodige rust kan bieden, is noodzakelijk

om mensen opnieuw een kans te geven op een menswaardig leven. Door hen aan hun lot over te laten, bestendig je het probleem en laat je mensen in een soort vagevuur overleven, met alle gevolgen van dien.

6.2.4. Toegang tot hulp- en dienstverlening

In theorie kent ons land veel en goede hulp- en dienstverlening. Probleem is: niet iedereen heeft er altijd toegang toe, er is veel versnippering en mensen vinden niet altijd de weg naar de juiste hulp.

Het feit dat er wel hulpverlening is, geeft ook het verkeerde idee dat de hulpverlening voor iedereen makkelijk toegankelijk is. En dat mensen die dus geen beroep doen op hulpverlening, het aan zichzelf te wijten hebben als hun levensomstandigheden verslechteren.

“Ik leef al bijna 5 jaar op straat. Ik heb hulp gevraagd bij het OCMW, bij sociale woonmaatschappij. Ik krijg nergens hulp, geen woning... Telkens krijg ik te horen van het OCMW: ‘We zullen u eens bellen’, maar er komt nooit hulp. Op den duur geef je het op.”
– Sami

Onderbescherming

Heel wat mensen hebben recht op bepaalde tegemoetkomingen of hulp maar maken er geen gebruik van. Bijvoorbeeld omdat ze informatie missen, hun rechten niet kennen of wantrouwig zijn tegenover hulpverleningsinstanties. Zelfs mensen die wel weten dat ze eigenlijk rechten hebben, lukt het niet altijd om toegang te krijgen, door de complexiteit van het systeem, door de digitalisering van systemen, door het taalgebruik, ...

Verdwenen menselijke maat

Mensen die hulp nodig hebben ervaren de communicatie niet altijd als menselijk, maar eerder als controlerend of afwijzend. Mensen ervaren niet alle hulpverleners als hulpvaardig, maar eerder als uitvoerders van het beleid. Mensen raken ontmoedigd en uiteindelijk ook boos omdat ze geen hulp krijgen. Ook hulpverleners raken ontmoedigd door de gebrekkige opties om mensen aan een woning te helpen. Ook het personeelstekort heeft een impact op hulpverleningsrelaties, als hulpverleners heel veel dossiers moeten opvolgen.

“Daardoor krijg je nog minder vertrouwen in het systeem. Je vraagt om hulp bij het OCMW en je krijgt geen hulp. Je gaat hulp vragen voor een woning en je krijgt geen hulp. Dus op den duur zeg je: ‘Je m’en fou! Ik trek me van niks meer aan. Ja. Je kunt het niet anders beschrijven. Ik voelde mij toen echt in de steek gelaten door iedereen. Ik denk dat ik niet dieper kon zinken.’”
– Kelly

“Ze zijn overbelast, er zijn te veel mensen, veel gezinnen. Dus ze reageren niet snel. Ze zeiden eerst nee, ze dachten dat ik nog bij die man was. Er was ook in het begin drie maanden vertraging in de betaling.”
– Fatima

6.3. Persoonlijke factoren

Uiteraard spelen persoonlijke factoren ook een rol bij het al dan niet dak- en thuisloos worden. Veel verhalen van dak- en thuisloosheid beginnen bij een scheiding of conflict in het huishouden waardoor mensen hun woning verlaten. Hoewel dit duidelijk een persoonlijke factor is, heeft dit niets te maken met ‘eigen schuld’. Mensen moeten hun woning kunnen verlaten wanneer deze woning niet voldoende veiligheid biedt, zonder risico te lopen op dakloosheid. Het is dan zoeken naar oplossingen om deze situaties ofwel te voorkomen, te remediëren of op te vangen.

“We zaten in een klein studiootje, maar het was mooi voor mij en voor mijn dochter, het was geschikt. Tenminste, het was rustig en ik voel me veiliger dan toen ik bij die man was die me sloeg en vreselijke dingen deed tegen mijn dochter. Dus ik was veilig, het was beter.”
– Fatima

Heel veel mensen geven ook aan dat een verslaving, aan alcohol of drugs, aan de basis lag van hun dakloosheid. Verslavingen hebben een grote impact op mensen hun leven. Het maakt relaties kapot, mensen verliezen hun werk, de kost van de verslaving kan voor problemen met betalingen van huishuur zorgen. Een verslaving kan mensen heel snel heel diep brengen. Het heeft geen zin om mensen met de vinger te wijzen. Ook mensen die verslaafd zijn, hebben nog steeds hun rechten. Vaak raken mensen verslaafd omdat ze eenzaam zijn, een bepaald trauma proberen verwerken of het nodig hebben om te vluchten van een bepaalde situatie. De vraag moet ook hier zijn, hoe kunnen we voorkomen dat mensen verslaafd geraken? En hoe kunnen we zorgen voor voldoende hulpverlening? En tenslotte hoe kunnen we ervoor zorgen dat de verslaving en eventueel de opname niet zorgen voor dakloosheid?

“Slapen in deze koude is heel moeilijk. Je lichaam rust niet. Ik slaap maar een paar uur per nacht. Je wordt wakker van het rillen, van de pijn. De koude gaat tot in je botten. Ik dronk vroeger nooit alcohol. Nu wel. Het is nodig om dit te overleven. Alcohol zorgt ervoor dat je de koude minder voelt, al is het maar een beetje.”
– M.A.

Ondanks het feit dat verschillende van onze geïnterviewden hun verslaving als oorzaak aangaven, waren er ook verschillende mensen die hun verslaving koppelen aan het dakloos zijn zelf. Zeker niet alle mensen die dakloos zijn, zijn verslaafd.

“Belangrijk om te benadrukken is dat bepaalde problemen – zoals mentale gezondheidsproblemen, middelengebruik en delinquente activiteiten – zowel oorzaak als gevolg van dak- of thuisloosheid kunnen zijn.” (Marana, Vermeir, & Hermans, 2025)

Beleidscontext: aanpak van dakloosheid

In 1993 werd de wet ‘houdende een urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving’ van kracht, die de OCMWs bevoegd maakte voor dakloosheid. Tot dan was landloperij een misdrijf. Wie op straat sliep en geen geld op zak had kon naar een van de tehuisen voor bedelaars gestuurd worden, zoals de gekende kolonies van Wortel en Merksplas.

Toen deze tehuisen sloten in de jaren ‘90 kwamen meer mensen op straat terecht. De OCMW waren nog niet klaar om hun nieuwe rol op te nemen. Er werden, vaak eerst door vrijwilligers, heel wat nieuwe diensten opgezet, straatwerk, nachtopvang, uitbreiding van dagcentra. De sector is in de voorbije 35 jaar sterk gegroeid en geprofessionaliseerd. Maar het droombeeld van toen, om een eind te maken aan dakloosheid, hebben we nog steeds niet bereikt.

Ook de overheid is in haar denken over dakloosheid geëvolueerd. Waar vroeger enkel hulp moest geboden worden uit humanitaire overwegingen is er toch een geleidelijke verschuiving geweest om mensen met hun huisvesting te helpen en opnieuw te laten integreren.

Een belangrijk moment was de ondertekening door België van de Verklaring van Lissabon in juni 2021. Daarmee stelt België zich tot doel om tegen 2030 een einde te maken aan dakloosheid (Wagener, De Moor, Emmanuel, & Moriau, 2023).

Verklaring van Lissabon (2021)

“Niemand slaapt op straat vanwege gebrek aan toegankelijke, veilige en passende noodopvang; Niemand woont langer in een nood- of overgangswoning dan nodig is voor een succesvolle overgang naar een permanente huisvestingsoplossing; Niemand wordt ontslagen uit een instelling (bijv. gevangenis, ziekenhuis, zorginstelling) zonder een aanbod van passende huisvesting; Uitzettingen moeten waar mogelijk worden voorkomen en niemand wordt uitgezet zonder hulp voor een passende huisvestingsoplossing, indien nodig; Niemand wordt gediscrimineerd vanwege zijn daklozenstatus. »

Ondanks de ronkende verklaringen zien we op het terrein niet het effect dat we zouden willen zien. Maar België ondertekende deze verklaring wel, de doelstelling is dus duidelijk voor het beleid.

Woonzaak

De Woonzaak, samen met FEANTSA, diende in 2021 een klacht in tegen het Vlaamse woonbeleid bij het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR). Voor dak- en thuisloosheid stelde ze dat Vlaanderen geen coherent en doeltreffend beleid heeft om dak- en thuisloosheid te voorkomen en terug te dringen. Een belangrijk probleem daarbij is dat er onvoldoende betrouwbare en systematisch verzamelde gegevens zijn over dakloosheid en uithuiszettingen. Daardoor is het moeilijk om het probleem goed in kaart te brengen en er gericht beleid rond te voeren. Het ECSR volgde die kritiek grotendeels. In zijn beslissing, die op 19 maart 2025 publiek werd, stelde het Comité vast dat Vlaanderen onvoldoende maatregelen neemt om dak- en thuisloosheid aan te pakken. Het wees op het gebrek aan systematische gegevens over dakloosheid en uithuiszettingen en op onvoldoende maatregelen om gedwongen uithuiszettingen te voorkomen.

Meer lezen over de Woonzaak via woonzaak.be

7.1. Dakloosheid als welzijnsproblematiek

Dakloosheid blijft voor beleidsmakers in grote mate een welzijnsproblematiek. Mensen hebben een bepaalde problematiek en zijn daarom hun huis verloren. Er wordt dus opvang voorzien zodat mensen niet op straat moeten slapen. En vanuit een welzijnsperspectief is het dan de zorg om mensen hulp aan te bieden, hen te begeleiden. En dan als mensen er klaar voor zijn, dan zijn ze terug in staat om een dak boven hun hoofd te hebben en te houden. Wonen en hulpverlening werden dus van elkaar gescheiden. Pas als mensen er klaar voor waren, werd opnieuw aan wonen gedacht.

Recente evoluties in het denken hebben *Housing First* naar voor geschoven. Het is de benaming van een zeer specifieke begeleidingsvorm voor een specifieke groep mensen in dakloosheid. Maar het is ook het symbool voor een nieuwe kijk op dakloosheid, waarbij er wordt gesteld dat vooraleer je eventueel andere problemen kan aanpakken, je eerst een dak boven je hoofd moet hebben dat je de veiligheid, rust en stabiliteit geeft die je nodig hebt.

7.1.1. Opvang

Er zijn verschillende vormen van opvang, voor verschillende doelgroepen. Er zijn opvanginitiatieven voor mannen, vrouwen, gezinnen en soms gemengd.

Overall in Vlaanderen organiseren Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) nachtopvang, soms enkel in de winter, voor mensen die anders op straat moeten slapen. De CAW's hebben ook opvangcentra waar je langer kan verblijven. Naast CAW zijn er ook andere aanbieders van tijdelijke opvang.

Opvang is niet gratis voor de mensen die er terecht komen. Als je zelf geen middelen hebt, kan het OCMW tussenkomen in deze kost.

Daarnaast bestaan er ook inloopcentra. Daar kunnen mensen die dak- of thuisloos zijn overdag naartoe. Ze kunnen er terecht voor een maaltijd, eventueel om zich te douchen of de was te doen. Er zijn hulpverleners aanwezig. Mensen kunnen er niet slapen, het gaat dus niet om verblijfsopvang.

Mensen die slachtoffer zijn van familiaal geweld, kunnen eventueel samen met hun kinderen, terecht in een vluchthuis of een vrouwenopvang.

Nachtopvang

“In de Victor (nachtopvang), kun je niet zomaar terecht, ik moest telkens bellen om te horen of er nog plaats vrij was, maar iedere keer was er weer niks.”
– Hassan

Veel mensen die dakloos zijn maken geen gebruik van de nachtopvang. Soms omwille van plaatsgebrek, maar ook omdat de procedure om gebruik te maken van de opvang best omslachtig is. Mensen moeten meestal binnen bepaalde uren bellen om een plaats

te reserveren, kunnen meestal maar voor 1 nacht reserveren en moeten op een bepaald uur op de nachtopvang geraken. De nachtopvang heeft beperkte openingsuren. Mensen moeten 's ochtend de opvang verlaten.

De stad Gent deed een onderzoek naar de nachtopvang op hun grondgebied. De onderzoekers kwamen tot de constatacie dat het inbelsysteem, opgesteld om te vermijden dat mensen aan de deur afgewezen worden als er geen plaats is, toch voor administratieve en psychologische drempels zorgde.

“Het systeem veronderstelt een hoge mate van zelfredzaamheid, taalvaardigheid en stabiliteit, terwijl precies deze elementen bij een groot deel van de doelgroep ontbreken. Hierdoor vallen net de meest kwetsbare personen systematisch uit de boot. Vooral het verplicht dagelijks inbellen wordt als bijzonder belastend ervaren: het is tijdsgebonden, onvoorspelbaar en vraagt een niveau van planning en concentratie dat niet voor iedereen haalbaar is. Dit leidt ertoe dat mensen afhaken of geen poging meer ondernemen.”
(Demaerschalk & Hermans, 2025)

Daarnaast is het ook niet altijd makkelijk voor mensen die op straat overleven om zich aan de opgelegde regels en procedures te houden. Meestal is er ook een verplichting om in gesprek te gaan met hulpverlening.

“Het huidige systeem veronderstelt een stabiel dagritme, tijdsbesef en structurele beschikbaarheid, net die elementen die voor veel personen onder druk staan door dakloosheid en psychische kwetsbaarheid.”
(Demaerschalk & Hermans, 2025)

In de nachtopvang gaat het meestal om een bed in een gedeelde kamer of zaal. Dat zorgt dat mensen liever de nachtopvang vermijden omdat ze niet weten met wie ze een kamer zullen delen en schrik hebben voor agressie of overlast. Het gebrek aan privacy is een grote drempel. Ook de inrichting van de opvang kan een onwelkom gevoel geven, waardoor mensen liever geen gebruik maken van de opvang.

“Kille ruimtes, beperkte privacy, scherpe grenzen en strakke routines laten weinig ruimte voor rust, vrijheid of menselijkheid. Dit leidt ertoe dat personen zich niet alleen ongemakkelijk, maar ook niet gezien of niet erkend voelen.” (Demaerschalk & Hermans, 2025)

Doordat de nachtopvang alleen toegankelijk is in de nacht, en voor enkele dagen, is het eigenlijk geen geschikte manier om mensen in een situatie van dakloosheid hulp aan te bieden.

“Het openen van de nachtopvang om 21u wordt als laat ervaren, zeker voor personen die uitgeput zijn, koud hebben of zich onveilig voelen op straat. Het vroege sluitingsuur (9u) maakt dat mensen vaak nauwelijks tot rust komen. De verplichte sluiting overdag creëert het gevoel van tussenruimte: nergens mogen blijven, nergens thuis zijn, voortdurend in beweging moeten blijven. Zeker tijdens de wintermaanden, ondanks de uitbreiding van het aanbod, wordt dit als bijzonder zwaar en soms onmenselijk ervaren. Daarnaast bemoeilijkt de onvoorspelbaarheid — wie slaapt wanneer waar — elke vorm van continuïteit in hulpverlening. Hulpverleners weten vaak niet wanneer ze iemand kunnen bereiken, waardoor trajectopbouw, opvolging en herstel ernstig onder druk komen te staan. Het voortdurende tekort aan stabiliteit houdt mensen gevangen in dagelijkse overlevingsmodus, waardoor vooruitgang en herstel moeilijk worden.” (Demaerschalk & Hermans, 2025)

De meer negatieve evaluatie van de nachtopvang, heeft niet te maken met de inzet van het personeel en de organiserende organisatie of zelfs de intenties van het bestuur. Het is vooral de ongeschiktheid van een opvangsysteem gebaseerd op onzekerheid, gecombineerd met een gebrek aan privacy en strenge regels als oplossing voor mensen die zich in een extreem precarie situatie bevinden en op zoek zijn naar rust en stabiliteit.

Meer nachtopvang is dus niet de oplossing voor dakloosheid. Voldoende tijdelijke opvang, georganiseerd op een menswaardige manier is wel noodzakelijk omdat een systeem van opvang voor noodgevallen waarschijnlijk altijd zal nodig zijn.

7.1.2. Housing First

Housing First is een methodiek in de hulpverlening aan chronisch dak- en thuisloze mensen die vanuit de Verenigde Staten is overgewaaid. De term kan worden vertaald als ‘Eerst een woonst’.

GOED VOORBEELD

Mondiale Werken (MoWe)

Mondiale Werken ontstond in 2015, toen de vluchtelingen crisis velen raakte. Ondertussen groeiden ze uit tot een organisatie met meer dan 26 diensten en projecten: hulp bij wonen, werk, taal, administratie en vrije tijd voor wie kwetsbaar is (mensen op de vlucht, dak- en thuislozen, mensen zonder wettig verblijf...) in de regio tussen Antwerpen en Mechelen.

In een voormalig kloostergebouw in Oostmalle opende MoWe een doorgangshuis voor alleenstaande vrouwen op de vlucht. Het zijn vaak jonge vrouwen die, zonder oplossing, het opvangcentrum of ander lokaal opvanginitiatief moesten verlaten.

Zes vrouwen kunnen minstens 6 maanden in de doorgangswoning verblijven. Er zijn ook twee plaatsen voor noodopvang. Tijdens hun verblijf krijgen de vrouwen hulp bij hun financiële en administratieve situatie, toeleiding naar Nederlandse les en naar de VDAB en begeleiding bij het zoeken naar een eigen woning. MoWe deelt het gebouw met Kempens Kastje (een vzw die kleding en speelgoed verdeelt), waar de vrouwen ook als vrijwilliger kunnen meedraaien.

Met de steun van Welzijnzorg zette MoWe een cel Woonbegeleiding en Woonhulp op.

De traditionele hulpverlening werkte volgens het principe van de 'woonladder': mensen moesten verschillende stappen doorlopen voordat ze zelfstandig konden wonen. Veel mensen liepen echter vast op deze ladder. Strengere voorwaarden, zoals een totaalverbod op drugs en alcohol in tijdelijke huisvesting, maakten het voor mensen met complexe problemen moeilijk om het traject succesvol te doorlopen. Ook de verwachtingen waren soms bijzonder hoog: mensen moesten als het ware 'perfecte burgers' zijn die geen fouten of terugval mochten kennen.

Housing First richt zich voornamelijk op dak- en thuisloze mensen met complexe ondersteuningsnoden, zoals (zware) psychische problemen, problematisch drug- of alcoholgebruik, fysieke gezondheidsproblemen of een handicap (Pleace, 2016)

In tegenstelling tot de traditionele hulpverlening, waarbij een woning vaak het einddoel van een traject is, vormt de woning bij *Housing First* het startpunt. Mensen krijgen eerst een woning met huurcontract toegewezen en van daaruit wordt de nodige hulpverlening en ondersteuning georganiseerd.

In België werden de eerste *Housing First* projecten opgestart in 2013 in Brussel, Antwerpen, Gent, Charleroi en Luik. Over de jaren heen, werden meer projecten

opgestart. De huisvesting werd meestal voorzien via een samenwerking met sociale huisvesting. Momenteel zijn er 47 projecten die op de een of andere manier betrekking hebben op *Housing First*, waarvan 18 in Vlaanderen, 18 in Wallonië en 11 in Brussel. Het model *Housing First* heeft er in de voorbije 10 jaar voor gezorgd dat meer dan 2.220 personen stabiliteit hebben kunnen vinden in hun huisvesting. Ondanks de grote opschaling, is *Housing First* nog niet overal beschikbaar (POD MI, 2024).

Housing First haalt goede resultaten. De meerderheid van de mensen behoudt zijn woning, sommigen met begeleiding, anderen hebben de begeleiding afgerond. Daarnaast werden positieve effecten vastgesteld op de gezondheid, zelfredzaamheid en kwaliteit van leven.

7.1.3. Woongerichte oplossingen

Housing First werd ontwikkeld als een specifieke methodiek voor een groep langdurig dakloze mensen met complexe problematieken. Als het principe 'eerst een woning' werkt voor deze groep, is het aannemelijk dat ook mensen die minder lang dakloos zijn hierbij gebaat kunnen zijn. Hoe sneller mensen opnieuw een woning hebben, hoe kleiner de kans dat de band met wonen en alles wat daarbij hoort, verder wordt verbroken. Dit principe wordt ook wel *housing led* of woongerichte oplossingen genoemd.

LEESTIP

Weg met de daklozen (geef ze een huis)

Journalist Marijn Sillis trok door dakloos Vlaanderen en Brussel, van Hasselt naar Gent, van station naar luchthaven, van nachtopvang naar begraafplaats. Urenlang luisterde hij naar dakloze mensen. Hij hoorde met toenemende boosheid en verontwaardiging hun verhalen en voelde hun machteloosheid. Hij zag wat ongelijkheid met mensen doet, wat een wooncrisis echt betekent en hoe traumatiserend dakloosheid en het leven kunnen zijn.

In *Weg met de daklozen (geef ze een huis)* geeft de auteur een stem aan dakloze mensen, in al hun gedaanten. Van de anekdote springt Sillis naar de systeemfout, om je uiteindelijk een allesomvattend beeld van dakloosheid anno nu mee te geven.

GOED VOORBEELD

CVSO De Valkerij

CVSO De Valkerij is een burgercoöperatie die woonoplossingen biedt aan mensen in kwetsbare situaties en aan sociale organisaties.

Voor dak- en thuisloze jongeren begint een nieuwe toekomst met een eigen thuis. Pas wanneer er rust en veiligheid is, ontstaat er ruimte om opnieuw te studeren, te werken, relaties op te bouwen en andere uitdagingen aan te pakken. Daarom kiest De Valkerij voor een woongerichte oplossing: eerst een woning, daarna de rest.

Met het project Thuiskomen in Willele-Putkapel zullen ze 4 woonunits bouwen voor dakloze jongeren. Maar het project gaat over meer dan bouwen alleen. Jongeren, buurtbewoners, vrijwilligers en professionals denken

samen na over hoe de woningen en de buurt eruit zullen zien. Ze ontwerpen, overleggen, experimenteren en organiseren buurtfeesten. Zo ontstaan niet enkel de woningen, maar ook een warme buurt waar iedereen zich welkom kan voelen.

Het project zet dus sterk in op een tweerichtingsdynamiek: aan de ene kant de zorg voor het welzijn van de jongeren in hun nieuwe woonomgeving, en anderzijds het versterken van de leefbaarheid van de buurt.

Met de steun van Welzijnszorg kan De Valkerij haar project Thuiskomen in Willele-Putkapel verder uitbouwen

Ondanks deze inzichten blijft een volledige omslag naar een *housing led*-aanpak in het beleid moeilijk. Een belangrijke reden is het tekort aan betaalbare woningen. Als er geen woningen beschikbaar zijn voor mensen die dakloos zijn, kan het systeem niet functioneren. Bovendien is het belangrijk dat mensen duurzaam kunnen wonen. Idealiter zoeken we daarom geen tijdelijke doorstroomwoningen waarin mensen na bijvoorbeeld een jaar opnieuw op zoek moeten naar een andere woning. De woning waarin iemand terechtkomt, zou ook de woning moeten zijn waarin die persoon kan blijven wonen.

Daarbij botsen we op een fundamenteel probleem. Naast de gezinnen en alleenstaanden die vandaag dak- of thuisloos zijn en dringend nood hebben aan een sociale of andere betaalbare woning, zijn er ook veel andere huishoudens die op een wachtlijst staan en een woning nodig hebben, onder meer om te voorkomen dat zij zelf dak- of thuisloos worden. **Het fundamentele tekort aan betaalbare huisvesting is daardoor niet alleen een belangrijke oorzaak van dak- en thuisloosheid, maar staat ook de oplossing ervan in de weg.**

Naast het tekort aan woningen is er ook een meer ideologische drempel die de doorbraak van *housing led* en *Housing First* bemoeilijkt. Onvoorwaardelijkheid is een essentieel onderdeel van het *Housing First*-principe, maar tegelijk ook een van de principes die op de meeste weerstand stuit, niet in het minst bij beleidsmakers. In ons systeem leeft sterk het idee dat mensen eerst aan bepaalde voorwaarden moeten voldoen voordat ze recht hebben op hulp. Dat kan het recht op wonen ondergraven (Vlaamse Woonraad, 2016) Mensen moeten niet alleen aantonen dat ze hulp nodig hebben, maar lijken ook te moeten bewijzen dat ze die hulp 'verdienen' door te voldoen aan een reeks regels en voorwaarden, die niet altijd rechtstreeks verband houden met hun woonbehoefte. Naast uiteraard het betalen van huur en het onderhouden van de woning, kan het gaan over Nederlands leren, inschrijven bij VDAB, begeleiding aanvaarden, afkicken ...

Het blijft blijkbaar een revolutionair idee dat menswaardig wonen een fundamenteel basisrecht is en dat dit recht niet ondergraven mag worden door voorwaarden en eisen. Ook wie volgens sommigen niet

‘verdient’ om geholpen te worden, verdient het niet om op straat te moeten leven. Dat is rechtvaardigheid. Dat is menselijkheid.

7.2. Wie is verantwoordelijk?

De strijd tegen dak- en thuisloosheid is verspreid over een aantal bevoegdheden (huisvesting, sociale bijstand, sociale zekerheid, enz.) die aan de verschillende overheden toebehoren. Bijgevolg is in België geen enkel beleidsniveau volledig bevoegd voor de strijd tegen dak- en thuisloosheid (Vandewiele & Halflants, 2025). Maar ook binnen de verschillende beleidsniveaus zit het beleid verdeeld tussen verschillende bevoegdheden, welzijn is een gemeenschapsbevoegdheid, wonen is een gewestbevoegdheid. Deze versnippering maakt het niet makkelijk om tot een daadkrachtig beleid te komen. Als poging om een gemeenschappelijke aanpak te vinden, worden er actieplannen en samenwerkingsakkoorden gemaakt.

7.2.1. Vlaams Actieplan Dak- en Thuisloosheid

“Dak- en thuisloosheid is één van de ergste vormen van armoede. Geen dak boven je hoofd hebben, geen zekerheid waar je vanavond zal slapen. Helaas telt Vlaanderen volgens de jaarlijkse tellingen dak- en thuisloosheid die de Vlaamse overheid organiseert naar schatting bijna 20.000 dak- en thuisloze personen. Meer dan een kwart van hen is minderjarig. In een welvarende regio als Vlaanderen is dit onaanvaardbaar.” Inleiding Vlaams Actieplan Dak- en Thuisloosheid, 2026

Het Vlaams Actieplan werd opgesteld door de Vlaamse ministers van Wonen en van Welzijn. Het plan loopt van 2026 tot 2029.

Het plan vertrekt van een gemeenschappelijke visie, waarin verduidelijkt wordt dat dakloosheid onaanvaardbaar is. Er moet meer ingezet worden op preventie en er wordt gekozen voor een woongerichte aanpak. Daarnaast benadrukt het plan ook het belang van ondersteuning op maat en samenwerking tussen instanties en organisaties.

Het actieplan vertrekt dus van een juiste visie. Het plan is hoopgevend, maar het is ook niet meer dan een plan. Zoals wel vaker met dit soort actieplannen opgemaakt door verschillende beleidsdomeinen, volgt er een opsomming van een reeks maatregelen. Veel

reeds bestaande maatregelen, soms met een toegekend budget, soms zonder budget. Soms al concreet, vaker heel algemeen geformuleerd. Veel acties gaan over het ‘onderzoeken’, ‘monitoren’, ‘hervormen’, ‘informerende’, ‘evalueren’ en ‘verduurzamen’.

Zelfs in dit plan, dat de urgentie van het probleem zou moeten aanpakken, wijken de acties niet af van het afgesproken discours in het Vlaamse Regeerakkoord. Het plan maakt uiteraard vermelding van de beslissing om tegen 2042 tot 56.000 nieuwe sociale woningen bij te creëren via het vernieuwd Bindend Sociaal Objectief. Het wordt echter niet gezegd dat deze sociale woningen niet alleen ter preventie van dak- en thuisloosheid kunnen dienen, maar ook als oplossing. In tegendeel. Het actieplan spreekt over het belang van werken en de verplichting van kandidaat-huurders om zich in te schrijven bij VDAB. En dat terwijl in het begin van het actieplan aangehaald wordt hoe moeilijk het is voor mensen in een preciaire woonsituatie om te werken. Toch is die inschrijving en beschikbaarheidsverplichting noodzakelijk als kandidaat-huurder. Welzijnzorg heeft uiteraard niets tegen het mensen (proberen) toe te leiden naar werk. Maar de prioriteit van mensen in dak- en thuisloosheid is een stabiele woonplek vinden, waarna een wereld van mogelijkheden opnieuw kan opengaan.

Ook is het opvallend dat *Housing First*, waarbij het dak boven het hoofd als prioriteit wordt gezien ook als een losstaande actie voorgesteld wordt. Wij zouden liever zien dat de filosofie van ‘eerst een woning’ en dan de rest wordt doorgetrokken in alle maatregelen.

Het plan voelt niet als een oproep tot actie met de nodige ambitie. Er worden weinig concrete doelstellingen opgenomen. Kortom, het Vlaams actieplan is geen ACTIEplan. Zonder de nodige druk van het middenveld en de publieke opinie, zal het plan niet meer zijn dan een beleidsdocument zonder grote impact op dakloosheid.

7.2.2. Masterplan voor het uitbannen van thuisloosheid in het Brussels Gewest

In het Brussels Gewest werd een masterplan opgesteld door Bruss’Help, de coördinerende organisatie voor bijstand aan dak- en thuislozen. Er werd de vraag gesteld, hoe gaan we in Brussel thuisloosheid uitbannen tegen 2030 als momenteel de dak- en thuisloosheid nog toeneemt? Na een consultatieronde werd het Masterplan opgesteld.

“Het Masterplan richt zich op preventie en toegang tot huisvesting. Dit nieuwe paradigma van preventie en huisvesting houdt in dat we breder gaan en onderhandelen met andere sectoren zoals huisvesting, migratie, gezondheid en kansarmoede. De toegepaste oplossingen worden dus uitgebreid tot oplossingen en middelen die in deze aanverwante sectoren beschikbaar zijn.” (Bruss’Help vzw, 2024)

Bruss’Help

In 2019 werd Bruss’Help (voorheen La Strada) aangeduid als nieuwe coördinator voor de bijstand van dak- en thuislozen in het Brussels Gewest.

Bruss’Help heeft drie belangrijke taken:

- coördinatie van de opvang, in het bijzonder het gewestelijk winterplan
- onderzoek naar dak- en thuisloosheid, o.a. door het uitvoeren van de daklozentelling
- doorverwijzing

“Het Masterplan is een plan voor de preventie van thuisloosheid, en geen strategie voor de bestrijding van dakloosheid.” (Bruss’Help vzw, 2024)

Het plan bestaat uit 34 maatregelen. Ook in dit plan gaan veel maatregelen over het afsluiten van samenwerkingsprotocollen en het monitoren, maar er is ook veel aandacht voor maatregelen op de huisvestingmarkt, op vlak van migratie en de participatie van rechthebbenden.

Er zijn ook telkens indicatoren om bij tussentijdse evaluaties de voortgang van het plan te kunnen meten om in te grijpen waar nodig.

Voorbeelden van indicatoren:

- Voor eind 2028 is het deel van het inkomen dat door de eerste drie decielen aan huisvesting wordt besteed, beperkt tot 35%
- Het aantal uithuiszettingen van 600 naar 200 verminderen tegen 2026 en naar 0 tegen eind 2029
- Jaarlijks 2.000 plaatsen voor huisvesting creëren
- Tegen 2030 wordt 20% van de leegstaande woningen in elke gemeente in openbaar beheer genomen voor huisvesting

Gezien de huidige situatie in Brussel, is het absoluut nodig dat er een sterk plan werd opgesteld. Het knelpunt bij dit plan is natuurlijk dat het niet opgesteld werd door de Brusselse Regering, maar door Bruss’Help. In een moeilijke begrotingssituatie voor het Gewest, is het een grote vraag of het plan daadwerkelijk zal kunnen uitgevoerd worden. Ook al is geweten dat op termijn inzet op huisvesting niet duurder is dan het huidige systeem met focus op opvang.

Een extra moeilijkheid is de beslissing van de federale regering om 1000 plaatsen in de opvang te schrappen. Deze plaatsen waren overeengekomen naar aanleiding van de opvangcrisis in de asielcentra. Volgens de huidige federale minister van asiel en migratie, zijn deze plaatsen nu niet meer nodig omdat het aantal aanvragen voor opvang in asielcentra daalt. Op het terrein is grote ongerustheid over deze beslissing. In het masterplan was opgenomen dat deze 1000 plaatsen zouden vervangen worden door opvangplaatsen voor mensen zonder wettig verblijf in het kader van ‘opvang en oriëntatie’. In die piste lijkt de federale overheid momenteel niet mee te gaan.

Het zal dus aan Bruss'Help, aan alle betrokken actoren, aan het brede middenveld in Brussel én Vlaanderen en aan alle actieve burgers zijn om de Brusselse en federale overheid aan te manen om de strijd tegen dak- & thuisloosheid gezamenlijk te voeren. Welzijnszorg vraagt dan ook nadrukkelijk om geen bevoegdheidsdiscussies te voeren op de kap van mensen in extreem precaire situaties.

Brussels Deal

Sinds 2023 financiert de Federale Staat het Brussels Gewest voor 2.000 opvangplaatsen die worden beheerd door de Brusselse partnerverenigingen. Dat is de 'Brussels Deal'. De federale overheid verantwoordt dit akkoord met het argument dat FEDASIL niet voldoende capaciteit heeft voor alle personen die recht hebben op opvang. Het Brussels Gewest van zijn kant vraagt al bijna 10 jaar (sinds de crisis van 2015) een federale financiering. Volgens het Gewest wordt het verschijnsel van de dakloosheid in grote mate beïnvloed door het federale migratiebeleid. Het beschouwt de Brussels Deal als de eerste stap naar de erkenning van de federale verantwoordelijkheid voor de gewestelijke uitgaven (Bruss'Help vzw, 2024).

In 2026 liet federaal minister van Asiel en Migratie, Anneleen Van Bossuyt, aan het Brussels Gewest weten dat in totaal 1000 opvangplaatsen tegen 1 september 2026 niet meer gefinancierd zouden worden vanuit de federale overheid. De minister redeneert dat de instroom van mensen die asiel aanvragen sterk gedaald is en dat er dus te veel plaatsen gefinancierd worden (Struys, 2026).

Brusselse organisaties zijn extreem bezorgd over deze situatie. De nood aan opvangplaatsen in Brussel is er niet kleiner op geworden. Volgens de daklozenorganisatie Samusocial stijgt het aantal aanvragen voor opvang in Brussel juist sterk, voornamelijk bij gezinnen met kinderen. Uit cijfers van Samusocial blijkt dat in de maand juli alleen al - nog voor de schrapping van kracht werd - ruim 244 van de 299 gezinnen die om opvang vroegen, niet meer geholpen konden worden door de verzadiging van het netwerk (BRUZZ, 2026).

7.2.3. Interfederaal samenwerkingsakkoord

Door de versnippering van bevoegdheden is een interfederale samenwerking aangewezen om het beleid op elkaar af te stemmen. In 2014 ondertekenden de gefedereerde entiteiten een samenwerkingsakkoord over dak- en thuisloosheid. Het samenwerkingsakkoord legt de rol en de verantwoordelijkheden van elk overheidsniveau in de strijd tegen dak- en thuisloosheid vast. Het schuift een preventief beleid gebaseerd op de uitwisseling van gegevens naar voren als een van de hoofdprincipes. En het duidt het Steunpunt tot bestrijding van armoede aan als algemeen verzamelpunt van deze gegevens. Het Beheerscomité van het Steunpunt tot bestrijding van armoede stelde in 2019 voor om een interfederale werkgroep op te richten in de schoot van het Steunpunt. Deze werkgroep komt sinds oktober 2019 tweemaal per jaar bijeen en heeft als opdracht voorstellen te doen in functie van de concretisering van dit mandaat en van het beter in kaart brengen van de dak- en thuisloosheid in België. De werkgroep bestaat uit diverse actoren: de ondertekenende partijen van het Samenwerkingsakkoord, de federaties van OCMW's (Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn), de dak- & thuislozenorganisaties en onderzoekers. (Vandewiele & Halfants, 2025)

Er is momenteel een nieuw samenwerkingsakkoord in de maak. Dit nieuwe akkoord zou ook vertrekken van de doelstellingen van de Verklaring van Lissabon.

Het nieuwe akkoord zou overeenstemming zoeken tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus om:

- Preventie te bevorderen en een reeks diensten op te zetten om te voorkomen dat inwoners dakloos worden.
- Voorrang te geven aan een geïndividualiseerde ondersteuning van personen die dakloos zijn.
- Meer begeleidingstrajecten voorzien in lijn met de *housing first*-methodologie en de *housing led*-aanpak. (Vandewiele & Halfants, 2025)

Hoewel het samenwerkingsakkoord al werd uitgewerkt, is er nog geen duidelijkheid (in september 2026) wanneer het akkoord zal ondertekend worden.

Ambitie: maak een einde aan dak- en thuisloosheid, vanaf NU!

Alle kennis en instrumenten om een einde te maken aan dak- en thuisloosheid zijn beschikbaar. Het is nu vooral een kwestie van ambitie en politieke wil. De tijd van grootse verklaringen ligt achter ons. Er moet ook gestopt worden om verantwoordelijkheid af te wijzen en naar andere bevoegdheidsniveaus en beleidsdomeinen te verwijzen. De aanpak van dak- en thuisloosheid vraagt gedeelde verantwoordelijkheid en dus ook samenwerking tussen alle actoren in het beleid en op het terrein.

Op lokaal en bovenlokaal vlak zien we al goede voorbeelden van die samenwerkingen, in bovenlokale netwerken dak- en thuisloosheid of coalities zoals A WAY HOME. Eenzelfde ambitie en wil om samen dak- en thuisloosheid te voorkomen en beëindigen hebben we ook nodig van onze gewestelijke, regionale en federale overheden.

8.1. Voorkomen is beter dan genezen

Het sleutelwoord in de aanpak van dak- en thuisloosheid is preventie. De impact van dak- en thuisloosheid op mensen, kinderen en de samenleving is groot. Daarom moet het beleid er in de eerste plaats voor zorgen dat mensen een woning kunnen vinden, hun woning niet verliezen en dat woonproblemen snel worden aangepakt.

Preventie gaat daarbij veel verder dan woonbegeleiding of mensen informeren over waar ze terecht kunnen bij betalingsproblemen. Wie dak- en thuisloosheid echt wil voorkomen, moet ook de oorzaken ervan aanpakken. Armoedebestrijding, inkomenszekerheid en toegang tot betaalbare woningen zijn de belangrijkste hefbomen. Ook een goed georganiseerde (psychische) gezondheidszorg en toegang tot hulp- en dienstverlening dragen bij tot het voorkomen van dak- en thuisloosheid.

GOED VOORBEELD

A WAY HOME

A Way Home is een netwerk van regionale coalities die dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen willen voorkomen en beëindigen. Sinds de eerste pilootcoalitie in Antwerpen in 2018 groeide het initiatief uit tot dertien coalities in Vlaanderen en Brussel. De coalities brengen partners uit verschillende sectoren samen – zoals welzijn, wonen, jeugdhulp, onderwijs, lokale besturen, gezondheidszorg en private actoren – om vanuit een gedeelde visie en agenda structurele oplossingen uit te werken. Centraal staat het idee dat dak- en thuisloosheid een complex maatschappelijk probleem is dat alleen kan worden aangepakt door intensieve samenwerking, waarbij ook de stem van jongeren zelf een volwaardige plaats krijgt.

De coalities werken niet alleen aan concrete oplossingen, zoals meer woonkansen, betere begeleiding en preventie, maar formuleren ook beleidsaanbevelingen. Ze pleiten voor een betere afstemming tussen beleidsdomeinen, sterkere samenwerking tussen organisaties.

Daarnaast ontwikkelen ze lokale beleidsvoorstellen, zoals het wegnemen van drempels m.b.t. het leefloon bij cohousing, het opzetten van centrale meldpunten, inloophuizen en innovatieve woonprojecten. Door praktijkervaringen te bundelen en te vertalen naar beleidsadviezen tonen de A Way Home-coalities hoe samenwerking kan leiden tot duurzame oplossingen voor dak- en thuisloosheid bij jongeren (De Ceuster, Moentjens, & Storms, 2023).

8.1.1. Inkomenszekerheid garanderen

Een eerste voorwaarde om dak- en thuisloosheid te voorkomen, is een voldoende en stabiel inkomen. Onze sociale zekerheid zorgt niet alleen voor zekerheid voor mensen die ziek worden, hun werk verliezen of niet kunnen werken. Ze zorgt ook voor maatschappelijke zekerheid: de zekerheid dat mensen hun basisuitgaven, waaronder hun huur, kunnen blijven betalen.

Een inkomen onder de armoedegrens biedt die zekerheid niet. Wie structureel moet kiezen tussen huur, energie, voeding of andere noodzakelijke uitgaven, loopt een groot risico om uiteindelijk zijn woning te verliezen. Ook verhuurders hebben er belang bij dat huurders over een voldoende en stabiel inkomen beschikken.

Daarom vragen we de federale overheid om:

- sociale uitkeringen en inkomensvervangende tegemoetkomingen boven de armoedegrens te brengen;
- de sociale zekerheid opnieuw voluit te benaderen als een instrument om menselijke waardigheid en bestaanszekerheid te garanderen;
- voorwaarden en procedures binnen de sociale zekerheid zo te organiseren dat ze mensen niet van hun inkomen of rechten uitsluiten.

8.2.2. Sociaal rechtvaardig woonbeleid

Sociale huisvesting is een belangrijke structurele oplossing voor mensen met een laag inkomen. Een sociale woning biedt niet alleen woonzekerheid, maar is ook een financieel efficiënte manier om ervoor te zorgen dat mensen met een laag inkomen toegang hebben tot een gezonde, kwaliteitsvolle en betaalbare woning.

Het aanbod aan sociale woningen moet daarom veel sneller groeien. De huidige ambitie om tegen 2042 tot 56.000 bijkomende sociale woningen te realiseren in Vlaanderen is onvoldoende om de woonnood aan te pakken.

Zolang mensen op een sociale woning wachten, kan een huurpremie tijdelijke ademruimte bieden. Die steun moet voldoende groot zijn om het verschil tussen het inkomen van een gezin en de werkelijke woonkost te helpen overbruggen.

Mensen hebben ook nood aan woonzekerheid, een opname of verblijf in een instelling mag niet leiden tot dak- of thuisloosheid.

Daarom vragen we de Vlaamse en Brusselse overheid om:

- het aanbod aan sociale woningen sterk en versneld uit te breiden;
- de huurpremie en andere woonondersteuning voldoende hoog te maken om mensen met een laag inkomen daadwerkelijk te beschermen tegen woonverlies;
- voorwaarden en administratieve procedures binnen de sociale huisvesting zo eenvoudig mogelijk te maken en te vermijden dat ze mensen onnodig de toegang tot hun woonrecht ontfemen;
- Woonzekerheid te garanderen door een goede samenwerking tussen lokale woonactoren en zorginstellingen, welzijns- en jeugdvoorzieningen en penitentiaire inrichtingen.

8.2.3. Snel ingrijpen bij woonproblemen

Zelfs met een voldoende inkomen en een beter aanbod aan betaalbare woningen zullen woonproblemen blijven bestaan. Daarom is het belangrijk om problemen zo vroeg mogelijk te signaleren en ondersteuning snel beschikbaar te maken.

Mensen moeten weten waar ze terechtkunnen wanneer ze hun huur niet meer kunnen betalen. Tegelijk mogen we niet verwachten dat mensen in een kwetsbare situatie zelf de weg naar hulp vinden. Ook verhuurders, energiebedrijven, lokale besturen, welzijnsorganisaties en andere betrokken diensten kunnen een belangrijke rol spelen in vroegdetectie.

Ook het Fonds ter Bestrijding van Uithuiszettingen is een belangrijk instrument. Het is nodig dat dergelijke ondersteuning snel wordt ingezet, vóór de situatie escaleert. Bij woonproblemen moet snel toegang mogelijk zijn tot budgetbegeleiding, huurondersteuning, juridisch advies en woonbegeleiding. Hiervoor zijn voldoende middelen nodig om outreachend en aanklampend te werken.

Kinderen en jongeren hebben nood aan extra bescherming. Een uithuiszetting heeft een bijzonder grote impact op hun welzijn, ontwikkeling, schoolloopbaan en sociale omgeving.

Daarom vragen we de Vlaamse en Brusselse overheid en lokale besturen om:

- vroegdetectie van woonproblemen verder uit te bouwen;
- de werking en het bereik van het Fonds ter Bestrijding van Uithuiszettingen te versterken;
- ervoor te zorgen dat mensen bij de eerste signalen van woonproblemen snel toegang krijgen tot budgetbegeleiding, huurondersteuning, juridisch advies en woonbegeleiding;
- voldoende middelen te voorzien voor outreachend en aanklampend werken;
- te zorgen voor een verbod op uithuiszetting van gezinnen met minderjarige kinderen, zolang geen veilige en passende woonoplossing beschikbaar is.

8.2. Woongerichte oplossingen

Wanneer mensen toch dak- of thuisloos worden, moet de periode zonder eigen woning zo kort mogelijk zijn. Hoe langer mensen dakloos blijven, hoe groter de impact op hun gezondheid, welzijn, inkomen en sociale relaties. Daarom moet zo snel mogelijk opnieuw wonen het basisprincipe zijn in de aanpak van dak- en thuisloosheid.

„Ja, twee kamers, precies. Dus het was goed. Ik zei: ik heb geluk, want ik hoef niet lang dakloos te blijven.”
– Fatima, toen ze na 9 maanden thuisloosheid een sociaal appartement kreeg aangeboden voor haar en haar dochter.

Dit is niet alleen beter voor mensen, maar ook voor de samenleving. Onderzoek van de Université Libre de Bruxelles toont dat één dakloze persoon de overheid gemiddeld 40.000 euro per jaar kost, onder meer door het gebruik van nachtopvang, dagcentra, straathoekwerk, OCMW-hulp en (nood)gezondheidszorg (Carlier & Verdonck, 2024). Ook internationaal onderzoek toont aan dat structurele woonoplossingen, zoals *Housing First*, minstens even kostenefficiënt kunnen zijn als langdurig gebruik van noodhulp en opvang (SAM vzw, sd)

8.2.1. Geef mensen zo snel mogelijk opnieuw een woning

Wie dakloos wordt, moet zo snel mogelijk toegang krijgen tot een duurzame woonoplossing. Voor sommige mensen kan dit via *Housing First*, voor anderen via een versnelde toegang tot sociale huisvesting of een andere passende woonvorm.

Daarvoor zijn voldoende woningen nodig. Bovendien moet woonnood een doorslaggevend criterium zijn bij de toegang tot sociale huisvesting.

Een woning alleen volstaat natuurlijk niet altijd. Mensen hebben soms ook ondersteuning nodig op het vlak van inkomen, gezondheid, administratie, relaties of sociale contacten. Die ondersteuning moet beschikbaar zijn en aansluiten bij de noden van de persoon, maar mag geen voorwaarde zijn om een woning te krijgen.

Daarom vragen we de Vlaamse en Brusselse overheden om:

- woonnood als belangrijkste criterium te hanteren bij de toewijzing van sociale woningen;
- het aandeel sociale woningen dat versneld wordt toegewezen aan mensen in een situatie van dak- of thuisloosheid te verhogen;
- *Housing First* structureel te verankeren en uit te breiden;
- voldoende middelen te voorzien voor woonbegeleiding en andere vormen van ondersteuning die mensen nodig hebben om duurzaam te wonen;

8.2.2. Zorgen voor verschillende woonvormen

Niet iedereen die dak- of thuisloos is, heeft dezelfde noden. Voor iemand die maar kort dakloos is geweest, kan een snelle terugkeer naar een gewone woning in de eigen buurt de beste oplossing zijn. Iemand die al langere tijd dakloos is, kan dan weer nood hebben aan een woonomgeving met meer nabijheid van begeleiding, zorg of lotgenoten.

Er bestaat dus geen woonoplossing die voor iedereen werkt. Een voldoende groot en divers aanbod is nodig om mensen een woonoplossing te bieden die aansluit bij hun situatie en die ook op lange termijn houdbaar is. Ook het risico op eenzaamheid na een herhuisvesting

toont het belang aan van ondersteuning en sociale verbinding (Wagener, De Moor, Emmanuel & Moriau, 2023).

Acute dakloosheid vraagt daarom om een flexibel aanbod: van een tijdelijke, rustige woonplek tot *Housing First* of een woonvorm met intensieve begeleiding.

Daarom vragen we de Vlaamse, Brusselse en lokale overheden om:

- regelgeving en financiering zo aan te passen dat kleinschalige, tijdelijke en begeleide woonvormen kunnen worden ontwikkeld waar daar nood aan is;
- woonvormen te ondersteunen die inzetten op sociale verbinding en het voorkomen van eenzaamheid;
- bij de ontwikkeling van nieuwe woonvormen steeds mensen met ervaring van dak- en thuisloosheid te betrekken.

8.2.3. Ook voor mensen zonder verblijfsrecht is een stabiele woonplek nodig

Voor mensen zonder wettig verblijf die momenteel dakloos zijn, is een definitieve woonoplossing in België vaak niet mogelijk. Dat betekent echter niet dat opvang en huisvesting geen rol spelen. Ook deze mensen hebben nood aan een stabiele en veilige plek van waaruit ze hun situatie kunnen bekijken en verdere stappen kunnen zetten.

Daarom vragen we de federale overheid om ism de Vlaamse en Brusselse overheid:

- het aanbod van opvang en oriëntatie voor mensen zonder wettig verblijf uit te breiden en structureel te verankeren;
- ervoor te zorgen dat deze opvang niet louter een noodoplossing is, maar mensen daadwerkelijk perspectief biedt op een duurzame oplossing.

8.3. Menselijke opvang als tijdelijk vangnet

Pleiten voor meer en betere opvang lijkt op het eerste gezicht haaks te staan op onze vraag naar meer preventie en woongerichte oplossingen. Toch kunnen we opvang niet negeren. Vandaag zijn er mensen die dakloos zijn en opvang nodig hebben. Voor hen moet er nu al een menswaardig antwoord zijn. Daarnaast zal er altijd een vorm van tijdelijk vangnet nodig blijven voor mensen die onverwacht hun woning verliezen of voor wie op dat moment geen duurzame woonoplossing beschikbaar is.

Opvang is geen oplossing voor dakloosheid. Het is een tijdelijk vangnet en een brug naar wonen. Goede opvang kan de negatieve gevolgen van dakloosheid beperken en ervoor zorgen dat mensen sneller opnieuw stabiliteit vinden. Dat vraagt wel dat opvang niet georganiseerd wordt als een eindstation, maar als onderdeel van een bredere aanpak waarin vanaf het begin wordt gewerkt aan een duurzame woonoplossing.

De verantwoordelijkheid hiervoor ligt niet alleen bij lokale besturen. Vandaag zijn het vaak lokale besturen die geconfronteerd worden met de concrete opvangnood, terwijl belangrijke hefboomen voor preventie en wonen zich op Vlaams, Brussels en federaal niveau bevinden.

8.3.1. Zorg ervoor dat mensen altijd ergens terechtkunnen

Opvang moet het hele jaar door, 24 uur per dag en zonder onderbreking toegankelijk zijn. De opvangnood is niet beperkt tot de winter. Een winteropvang die in het voorjaar verdwijnt, lost de onderliggende opvangnood niet op.

Nachtopvang alleen biedt onvoldoende rust en stabiliteit. Mensen die overdag de opvang moeten verlaten, zijn vaak urenlang op straat en verplaatsen zich van de ene sociale voorziening naar de andere. Dat maakt het moeilijk om tot rust te komen, administratie te regelen, afspraken na te komen of actief aan een woonoplossing te werken.

Wie dakloos is, heeft in de eerste plaats nood aan een veilige plek waar hij of zij tot rust kan komen. Een slaapzaal met weinig privacy biedt die rust onvoldoende. Er moet daarom worden ingezet op

kleinschalige opvang en individuele kamers of studio's. Gemeenschappelijke ruimtes kunnen daarnaast een belangrijke rol spelen voor ontmoeting, activiteiten en contact met anderen.

Ook de toegang tot opvang moet eenvoudig en transparant zijn. Mensen moeten weten waar ze terecht kunnen, onder welke voorwaarden en tegen welke kostprijs. Administratieve of financiële drempels mogen er niet toe leiden dat mensen die opvang nodig hebben, opnieuw op straat belanden.

Daarom vragen we de Vlaamse, Brusselse en lokale overheden om:

- voldoende middelen te voorzien voor een permanent lokaal en regionaal opvangnetwerk, ook buiten de centrumsteden;
- opvangvoorzieningen en laagdrempelige ontmoetingsplekken voldoende lang open te houden, het hele jaar door;
- te investeren in kleinschalige opvang, individuele kamers en studio's;
- de aanmeldingsprocedure voor opvang zo eenvoudig en laagdrempelig mogelijk te maken;
- opvang toegankelijk te maken zonder onnodige voorwaarden of uitsluitingscriteria;
- voldoende middelen te voorzien voor personeel en begeleiding.

8.3.2. Maak van opvang een brug naar wonen

Een opvangplaats mag nooit het eindpunt van een traject worden. Vanaf het moment dat iemand in de opvang terechtkomt, moet er gewerkt worden aan een duurzame woonoplossing.

Daarom vragen we de overheden om:

- voor elke persoon in opvang zo snel mogelijk een woonperspectief uit te werken;
- voldoende middelen te voorzien voor woonbegeleiding en trajectbegeleiding;
- opvangvoorzieningen structureel te verbinden met woonactoren en andere relevante diensten
- de doorstroom naar sociale woningen, *Housing First* en andere duurzame woonoplossingen te versnellen;

8.3.4. Geef kinderen en jongeren extra bescherming

Kinderen en jongeren mogen nooit de dupe worden van het gebrek aan betaalbare woningen of opvang. Een verblijf in opvang heeft een grote impact op hun veiligheid, ontwikkeling, schoolloopbaan, sociale contacten en welzijn. Daarom moet beleid er in de eerste plaats op gericht zijn te voorkomen dat kinderen in een opvangsituatie terechtkomen.

Wanneer opvang toch noodzakelijk is, moet die zo veel mogelijk de stabiliteit van kinderen en gezinnen beschermen. Kinderen hebben nood aan een veilige en rustige plek waar ze kunnen slapen, huiswerk maken, spelen en hun dagelijkse leven zo normaal mogelijk kunnen voortzetten. Gezinnen moeten zoveel mogelijk samen kunnen blijven en kinderen mogen niet telkens van opvangplaats, school of omgeving moeten veranderen.

Ook jongeren die alleen dak- of thuisloos zijn, hebben nood aan een aanpak die aangepast is aan hun leeftijd. Een klassieke nachtopvang voor volwassenen is niet altijd een veilige of geschikte oplossing voor jongeren.

Daarom vragen we de Vlaamse, Brusselse en lokale overheden om:

- ervoor te zorgen dat kinderen nooit op straat terechtkomen;
- gezinsopvang zo te organiseren dat gezinnen samen kunnen blijven;
- opvanglocaties kindvriendelijk te maken, met voldoende rust, privacy, speelruimte en mogelijkheden om schoolwerk te doen;
- continuïteit in school, zorg en sociale contacten zoveel mogelijk te garanderen wanneer een gezin in opvang terechtkomt;
- voor jongeren een apart, leeftijdsadequaat opvang- en woonaanbod te voorzien, met begeleiding die aansluit bij hun leefwereld;
- bij elke opvangsituatie van een gezin of jongere het belang en de rechten van het kind als uitgangspunt te nemen.

Aanbevelingen van Welzijnszorg

Om dak- en thuisloosheid te voorkomen en zo snel mogelijk te beëindigen vraagt Welzijnszorg aan de overheden om

dak- en thuisloosheid te voorkomen door:

- inkomenszekerheid te garanderen: sociale uitkeringen moeten boven de armoedegrens liggen;
- woonzekerheid te versterken: investeer fors en versneld in sociale en betaalbare woningen;
- woonondersteuning te versterken: zorg voor voldoende woonbegeleiding en ondersteuning bij huurachterstal en woonproblemen.

in te zetten op woongerichte oplossingen door:

- wonen als uitgangspunt te nemen: zo snel mogelijk een stabiele woning, met ondersteuning waar nodig;
- voldoende en diverse woonvormen mogelijk te maken, aangepast aan verschillende noden;
- ook voor mensen zonder verblijfsrecht te zorgen voor veilige, stabiele en perspectief biedende opvang en oriëntatie.

Een menselijk opvangnet te voorzien door:

- altijd toegankelijke opvang te organiseren, 24 uur per dag en het hele jaar door;
- vanaf de eerste dag in opvang te werken aan een duurzame woonoplossing;
- kinderen en jongeren extra te beschermen en hun belangen als uitgangspunt te nemen.

8.4. Lokaal Actieplan 100% woonrecht

Tijdens onze campagne van 2021 lanceerden we al het lokaal actieplan 100% woonrecht. We kunnen niet anders dan deze aanbeveling te herhalen, met een update voor 2026.

Welijnszorg vraagt lokale besturen om hun regierol ten volle op te nemen en werk te maken van een lokaal actieplan 100% woonrecht. Zo'n plan brengt de lokale woon- en welzijnsnoden in kaart, bepaalt duidelijke prioriteiten en zet alle beschikbare lokale instrumenten in om woonverlies en dak- en thuisloosheid te voorkomen. Het uitgangspunt is eenvoudig: iedereen heeft recht op een veilige en betaalbare woning en het lokale beleid moet erop gericht zijn dat recht ook in de praktijk te realiseren.

Opmaak van het plan

1. Werk participatief

Het lokaal bestuur heeft een belangrijke regierol in het lokale woon- en sociaal beleid. Neem die rol ernstig en betrek alle partners die nodig zijn om het recht op wonen te garanderen. Denk aan woonmaatschappijen, woonloketten, woonclubs, CAW's, OCMW's, verenigingen, armoedeorganisaties, hulpverleners en andere lokale woonactoren.

Betrek zeker ook mensen die zelf dak- of thuisloosheid of woononzekerheid hebben ervaren. Hun ervaringen maken duidelijk waar mensen vandaag vastlopen en welke oplossingen wel werken.

2. Werk gericht

Een goed actieplan vertrekt van de lokale realiteit. Dak- en thuislozentellingen en andere lokale gegevens brengen in beeld wie dak- en thuisloos is, welke woonproblemen voorkomen en waar mensen uit de boot vallen. Gebruik deze informatie om duidelijke doelgroepen en prioriteiten te bepalen.

3. Sluit niemand uit

Het actieplan moet inclusief zijn. Sluit mensen niet op voorhand uit omdat ze niet voldoen aan bepaalde toegangsvoorwaarden, omdat hun situatie niet binnen een bestaand hulpverleningsaanbod past of omdat er geen passend subsidiekader bestaat.

Een lokaal woonbeleid moet ook oog hebben voor mensen die vandaag moeilijk toegang krijgen tot hulp of huisvesting.

4. Versterk de samenwerking

Goede resultaten vragen samenwerking tussen diensten binnen het lokaal bestuur én met organisaties op het terrein. Dak- en thuisloosheid stopt niet aan de gemeentegrenzen. Ook bovenlokale samenwerking is noodzakelijk wanneer een gemeente alleen onvoldoende aanbod of expertise kan organiseren.

Sluit daarom aan bij bestaande bovenlokale netwerken rond dak- en thuisloosheid. Zo kunnen lokale besturen expertise delen en voorkomen dat mensen tussen verschillende gemeenten of diensten blijven doorverwezen worden.

5. Geef als lokaal bestuur het goede voorbeeld

Een lokaal bestuur moet zelf het voorbeeld geven in de strijd tegen uitsluiting en discriminatie. Tolereer discriminatie op de woningmarkt niet en werk actief mee aan het tegengaan van vooroordelen over mensen die dak- of thuisloos zijn.

Creëer binnen de lokale dienstverlening een klimaat van vertrouwen en solidariteit. Mensen met woonproblemen moeten zich welkom en ernstig genomen voelen wanneer ze hulp zoeken.

6. Maak van het actieplan een concreet engagement

Een lokaal actieplan 100% woonrecht mag geen intentieverklaring blijven. Leg daarom duidelijke doelstellingen vast en koppel er concrete acties, verantwoordelijken en een timing aan. Maak ook afspraken over hoe de uitvoering wordt opgevolgd en geëvalueerd.

Uitwerking van het plan

7. Zet ‘eerst een woning’ centraal

Maak van het principe ‘eerst een woning’ een basisprincipe van het lokale actieplan. Wonen is geen eindpunt na hulpverlening, maar een noodzakelijke basis om opnieuw stabiliteit op te bouwen.

Maak daarom het vergroten van het aanbod aan betaalbare en kwaliteitsvolle woningen een centrale prioriteit. Zet daarbij maximaal in op sociale woningen en andere betaalbare woonvormen. Combineer dit waar nodig met woonbegeleiding en andere ondersteuning.

8. Zoek ook naar snelle oplossingen

Niet elke woonoplossing kan onmiddellijk structureel zijn. Onderzoek daarom welke ingrepen op korte termijn een verschil kunnen maken voor mensen die vandaag zonder woning zitten.

Denk aan het gebruik van ‘melding tijdelijk wonen’, tijdelijke bezetting van leegstaande panden, transitwoningen, tijdelijke woonvormen. Tijdelijke oplossingen mogen daarbij nooit een vervanging worden voor een duurzame woning.

9. Gebruik alle lokale instrumenten

Lokale besturen beschikken over meer mogelijkheden om woonproblemen aan te pakken dan vaak worden benut. Zet daarom het volledige lokale instrumentarium in.

Denk onder meer aan het leegstandsbeleid, het sociaal beheersrecht, het vergunningsbeleid en het actief zoeken naar mogelijkheden om woningen opnieuw beschikbaar te maken. Breng in het actieplan duidelijk in kaart welke instrumenten de gemeente vandaag gebruikt en waar bijkomende mogelijkheden liggen.

10. Experimenteer met nieuwe woonvormen

Niet elke woonvraag kan met een klassieke woning worden opgelost. Geef daarom ruimte aan vernieuwende woonvormen en lokale experimenten die betaalbaar en duurzaam wonen opnieuw bereikbaar maken.

Onderzoek bijvoorbeeld de mogelijkheden van wooncoöperatieven, erfpachtformules, collectieve woonvormen of andere vormen van gedeeld en betaalbaar wonen. Gebruik het lokaal actieplan om dergelijke initiatieven actief te ondersteunen en waar mogelijk op te schalen.

11. Combineer duidelijke kaders met maatwerk

Een lokaal beleid heeft duidelijke regels en procedures nodig, maar die mogen nooit verhinderen dat mensen een gepaste woonoplossing vinden. Voorzie daarom binnen het beleid ruimte voor maatwerk en flexibiliteit.

Vertrek zoveel mogelijk van de woonnood en de concrete situatie van mensen. Wanneer bestaande procedures een oplossing in de weg staan, moet het lokaal bestuur onderzoeken of een uitzondering, alternatieve aanpak of samenwerking mogelijk is.

12. Maak lokale dienstverlening toegankelijk

Een lokaal actieplan is pas effectief als mensen met woonproblemen de weg naar de juiste diensten vinden. Maak de dienstverlening daarom laagdrempelig, begrijpelijk en toegankelijk.

Zorg voor duidelijke informatie over waar mensen terecht kunnen met woonproblemen en vermijd dat mensen van de ene dienst naar de andere worden doorgestuurd. Zet daarnaast actief in op outreachend werken. Ga naar mensen toe die de bestaande dienstverlening moeilijk bereiken en wacht niet tot woonproblemen uitgroeien tot een crisissituatie.

Bibliografie

- Aerts, S. (2025a). *Beëindigen van dak- en thuisloosheid bij kinderen en jongeren*. SAM vzw.
- Aerts, S. (2025b). *Dak- en thuisloosheid bij mensen zonder wettig verblijf*. Borgerhout: SAM vzw.
- BELSP0. (2003). *Sociale herintrede van de dakloze*.
- Bruss'Help vzw. (2024). *Masterplan voor het uitbannen van de thuisloosheid*. Brussel: Bruss'Help vzw.
- BRUZZ. (27 augustus 2026). Timing is bevestigd: op 1 september verdwijnen 1.000 opvangplaatsen binnen Brussels Deal. Opgehaald van <https://www.bruzz.be/actua/politiek/timing-bevestigd-op-1-september-verdwijnen-1000-opvangplaatsen-binnen-brussels-deal-2026-08-27>
- Carlier, J., & Verdonck, M. (2024). *Besparen met herhuisvesting? Een kostenvergelijking met thuisloosheid*. Brussels Studies.
- Coremans, S. (6 mei 2026). 1 op 100 Brusselse huurders jaarlijks geconfronteerd met uithuiszetting. VRT NWS. Opgehaald van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2026/05/06/brussel-huurders-jaarlijks-uithuiszetting/>
- De Ceuster, E., Moentjens, G., & Storms, E. (2023). Op weg naar collectieve impact in de aanpak van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen. In J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, P. Raeymaeckers, R. Remmen, . . . H. Van Regemortel, *Armoede en Ongelijkheid Jaarboek 2023* (pp. 99-117). Leuven: Acco.
- De Ridder, R. (2019). Het winterplan voor daklozen: een versleten pleister op een grote, gapende wonde. In C. Vlaanderen, *Onder Dak* (pp. 20-21). Brussel: Dominic Verhoeven.
- de Smalen, D., & Van den Broeck, K. (2025). *Wonen in Vlaanderen anno 2023*. Steunpunt Wonen.
- Debruyne, P. (24 maart 2021). Verkleuring van dak- en thuisloosheid. Apache. Opgehaald van <https://apache.be/gastbijdragen/2021/03/24/verkleuring-van-dak-en-thuisloosheid>
- Demaerschalk, E., & Hermans, K. (2025). *De nachtopvang in Gent: evaluatie van de toegankelijkheid*. Leuven: KULeuven Lucas.
- Demaerschalk, E., Mertens, N., De Moor, N., Martin, W., & Hermans, K. (2025). Dak- en thuisloosheid in kleine gemeenten. In J. Coene, H. Degerickx, C. Dewilde, M. D'Hertoge, T. Ghys, B. Hubeau, . . . H. Van Hootegem, *Jaarboek Armoede en ongelijkheid* (pp. 393-414). Leuven: Acco.
- Develtere, L. (2019). "Helft jonge daklozen komt niet uit kwetsbaar gezin." In C. Vlaanderen, *Onder Dak* (p. 39). Brussel: Dominic Verhoeven.
- Diogenes vzw. (17 juli 2025). *Wie zijn de dakloze Europese migranten (2024)?* Opgehaald van www.diogenes.brussels: <https://www.diogenes.brussels/nl/news-articles/191-wie-zijn-de-dakloze-europese-migranten-2024>
- Human Rights Council. (2019). *Guidelines for the Implementation of the Right to Adequate Housing, A/HRC/43/43*.
- Kinderrechtencommissariaat. (2016). *(n)ergens kind aan huis: dak- en thuisloosheid vanuit het kindperspectief*. Brussel: Kinderrechtencommissariaat.
- KU Leuven. (13 november 2023). *Geen huisje, wel een kruisje*. Opgehaald van KU Leuven Stories: <https://stories.kuleuven.be/nl/verhalen/geen-huisje-wel-een-kruisje>
- Laermans, S. (18 juni 2025). Familieproblemen vaak oorzaak voor dak- en thuisloosheid in Brussel: "Neerwaartse spiraal". VRT NWS. Opgehaald van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/06/17/profiel-daklozen-brussel/>
- LUCAS. (27 maart 2025). *Dak- en thuislozen toegang tot rechten en diensten*. Opgehaald van Kuleuven: <https://www.kuleuven.be/lucas/nl/Onderzoek/armoede-en-dakloosheid/dak-en-thuislozen-toegang-tot-rechten-en-dienstenL>
- Marana, A.-L., Vermeir, E., & Hermans, K. (2025). Back on Track. In J. Coene, H. Degerickx, C. Dewilde, M. D'Hertoge, T. Ghys, B. Hubeau, . . . H. Van Hootegem, *Jaarboek Armoede en Ongelijkheid* (pp. 415-431). Leuven: Acco.
- Mayock, P., Parker, S., & Smeyers, T. (2019). Drempels voor jongeren in dak- en thuisloosheid. In C. Vlaanderen, *Onder Dak* (pp. 48-51). Brussel: Dominic Verhoeven.
- Mertens, N., Demaerschalk, E., Marana, A.-L., Hermans, K., De Moor, N., Moriau, J., & Wagener, M. (2026). *Dak- en thuisloosheid. Globaal rapport 2025*. LUCAS KULeuven.
- Mixed Migration Centre. (2025). *"I know nothing would be easy without papers"*.
- Pierre, A. (2024). *Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Brussel: Bruss'Help.
- Pleace, N. (2016). *Housing First Guide Europe. Research Report*. Brussel: FEANTSA.
- POD MI. (2024). *Focus nr 36 Dak- en thuisloosheid*. Brussel: POD Maatschappelijke Integratie.

Puype, F. (2020). Sociale bescherming van daklozen. . *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, pp. 613-648.

SAM vzw. (29 juni 2026). *Juridische aspecten huurschuld en uithuiszetting*. Opgehaald van [samvzw.be: https://www.samvzw.be/publicaties-en-kennisbank/huurschuld-en-uithuiszetting-juridische-aspecten](https://www.samvzw.be/publicaties-en-kennisbank/huurschuld-en-uithuiszetting-juridische-aspecten)

SAM vzw. (sd). *Woongerichte oplossingen voor mensen die dak- en thuisloos zijn*. Opgehaald van [samvzw.be: https://www.samvzw.be/publicaties-en-kennisbank/woongerichte-oplossingen-voor-mensen-die-dak-en-thuisloos-zijn](https://www.samvzw.be/publicaties-en-kennisbank/woongerichte-oplossingen-voor-mensen-die-dak-en-thuisloos-zijn)

Schouwenaars, D. (2010). *Het houdt ze van de straat: Een vergelijkend onderzoek naar de ruimtelijke uitsluiting van daklozen in Rotterdam en Antwerpen*. Nijmegen: Radboud Universiteit.

Schrooten, M. (2022, februari 04). Dakloosheid is niet alleen een groeiend, maar ook een complex probleem. *MO magazine*.

Schrooten, M., Soare, T., Debruyne, P., & Adriaenssens, S. (13 juni 2023). Bedelen in Brussel: voorbij de valse tegenstellingen. *Sociaal.net*. Opgehaald van <https://sociaal.net/achtergrond/bedelen-in-brussel-voorbij-de-valse-tegenstellingen/>

Smets, A. (2024). *Het profiel van huishoudens in schuldhulpverlening 2023*. SAM vzw.

Smets, A. (2026). *Gezinnen in budget- en schuldhulpverlening in Vlaanderen*. SAM vzw.

Struys, B. (19 mei 2026). Minder asielzoekers, minder geld voor Brussel? Dit is waarom de Brussel-deal van 42 miljoen onder vuur ligt. *De Morgen*. Opgehaald van <https://www.demorgen.be/snelnieuws/minder-asielzoekers-minder-geld-voor-brussel-dit-is-waarom-de-brussel-deal-van-42-miljoen-onder-vuur-ligt-b402c089/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Van Gaens, S., & Bruss'help. (2025). Wie zijn de dak- en thuislozen zonder wettig verblijf in Brussel? Universiteit Antwerpen. Opgehaald van <https://blog.uantwerpen.be/armoede-sociale-uitsluiting/wie-zijn-de-dak-en-thuislozen-zonder-wettig-verblijf-in-brussel/>

Vandewiele, M., & Halflants, I. (2025). Het verzamelen en uitwisselen van gegevens. In J. Coene, H. Degerickx, C. Dewilde, M. D'Hertoge, T. Ghys, B. Hubeau, . . . H. Van Hootegem, *Jaarboek Armoede & Ongelijkheid* (pp. 374-391). Leuven: Acco.

Vlaams overheid. (z.d.). *Administratieve procedure voor ongeschikt- en onbewoonbaarheid*. Opgeroepen op 2026, van [vlaanderen.be: https://www.vlaanderen.be/administratieve-procedure-voor-ongeschikt-en-onbewoonbaarheid](https://www.vlaanderen.be/administratieve-procedure-voor-ongeschikt-en-onbewoonbaarheid)

Vlaamse Woonraad. (2016). *Dak- en thuisloosheid in Vlaanderen: pistes voor een meer woongericht beleid*.

Wagener, M., De Moor, N., Emmanuel, N., & Moriau, J. (2023). Van droom naar werkelijkheid: einde van dakloosheid in België: aantekeningen bij de debatten tijdens de conferentie. (p. 28). Straatverplegers.

Wolf, J. (2024). "Eens was ik een van jullie". De ontwrichtende werking van uitsluiting en dakloosheid door de tijd heen. *Afscheidsrede*. Nijmegen: Radbouduniversiteit.

Bijlage

Lijst van organisaties die input leverden voor dit dossier of ons in contact brachten met iemand met ervaring met dak- en thuisloosheid.

- Bij ons thuis
- Bij ons thuis/Chez Nous
- CAW De Kempen
- Café Anoniem/ SAAMO Limburg
- De Achthoek/ Work in Progress
- De Fontein
- De Hulster
- Evara
- Free Clinic
- Gent Samen Solidair
- Het Steger
- Homie
- Interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding
- Kaizen
- Kenniscentrum WZZ
- Missione Genk
- De Mozaort
- Pigment
- Puerto
- Recht op Migratie
- SAM vzw
- Shelter
- Straatsyndicaat
- Thope
- t'Hope/jaKedoe
- 't Kringske
- 't Vlot
- Vluchtelingenhuis
- Vrienden van het Huizeke

Colofon

Auteur

Welzijnszorg – Annabel Cardoen

Dank aan alle mensen die door ons geïnterviewd werden om hun verhaal te delen. We hopen dat jullie beseffen dat jullie bijdrage aan dit dossier en de campagne van onschatbare waarde is.

Een oprechte dank aan alle organisaties die ons insteken, voorbeelden en adviezen gaven.

Dank aan alle collega's van Welzijnszorg en Layla om contacten te leggen, interviews af te nemen en deze zorgvuldig te verwerken. Bedankt aan Samira en Helen voor hun bijdrage aan het dossier.

Ontwerp & lay-out Gevaert Graphics

Publicatie

september 2026

Druk

Gevaert Graphics

Beeldmateriaal

Layla Aerts

Verantwoordelijke uitgever:

Koen Trappeniers, Huidevetterstraat 165, 1000 Brussel – 02 502 55 75

gratis download en meer info
www.welzijnszorg.be of via info@welzijnszorg.be

Wettelijk Depot: D/2026/9620/4_Campagne dossier

Met steun van de Vlaamse overheid

